

LUNDS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR PSYKOLOGI

**Mamma och pappa i fängelse – barns berättelser
Om barns möjligheter att utveckla en trygg anknytning**

Camilla Gränström

Fredrika Stevens

Kandidatuppsats vt 2013

Handledare: Farhan Sarwar och Annelie Björkhagen Turesson

Sammanfattning

Barn har ett grundläggande behov av en förälder, en anknytningsperson, som är tillgänglig för barnet och ser till barnets behov (Bowlby, 1994). När föräldern placeras i anstalt kommer relationen mellan barn och föräldrar att ta plats inom en ram av regelverk och lagar utformade av samhället. Syftet med den här studien var att undersöka hur barns relation/anknytning till sin förälder påverkas av att hen blir dömd till fängelse. För studien användes en kvalitativ metod. Åtta semistrukturerade intervjuer genomfördes med åtta barn mellan åtta-sjutton år. Intervjuerna spelades in om möjligt, transkriberades och analyserades utifrån anknytningsteori. Deltagarna likställde frihetsberövandet med att ha förlorat en förälder. De beskrev långa avstånd till sin frihetsberövade förälder, obehagliga säkerhetskontroller, samt svårigheter att få till stånd regelbundna besök och telefonsamtal. Det här försvårar barnets möjligheter till en regelbunden kontakt, vilket är en förutsättning för att barnet skall kunna utveckla en trygg anknytning till föräldern, samt kunna bearbeta separationen. Utifrån barnens berättelser tycks interventioner så som besökslägenheter och Gruvberget där barnen får spendera en kort tid som en riktig familj, påverka barnens relation till sina föräldrar i positiv riktning. Författarna efterfrågar en skärskådning i kriminalvårdssystemet där man inte straffar barnet när föräldern har begått ett brott.

Nyckelord: Anknytning, barns upplevelse, Kriminalvården, barn till frihetsberövade.

Abstract

Children have a basic need of a parent, attachment figure, who is accessible to the child and ensure the child's needs (Bowlby, 1994). When a parent is incarcerated, the relationship between children and parents takes place within a framework of rules and laws designed by society. The aim of this study was to examine how children's relationship/attachment to the parent is affected by the fact that the parent is sentenced to prison. This study used a qualitative approach. Eight semi-structured interviews were conducted with eight children between the ages of eight and seventeen. The interviews were recorded, transcribed and analyzed based on attachment theory. Participants described the incarceration as equal to having lost a parent. They also described long distances, unpleasant security controls, and difficulties in obtaining regular visits and phone calls. Regular contact such as visitation and telephone calls are essential for the child to develop a secure attachment to the parent. Based on the children's stories, interventions such as visitation apartments and Gruvberget, where the children can spend some time as a normal family, and improve children's relationship with their parents. The authors are requesting a system where the children are not punished for their parents' crimes.

Key words: Attachment, children's experiences, penal systems, children of incarcerated parents.

Inledning

I Sverige är ca 5000 personer placerade på en Kriminalvårdsanstalt och man uppskattar att mer än 8000 barn varje år har mamma eller pappa som är frihetsberövad (Kriminalvården, 2012). Barn till frihetsberövade föräldrar refereras ofta i litteraturen som "de sällan nämnda och ofta bortglömda brottsoffren" (Melin, 1998, s.7). I en rapport från 2004, konstaterade Barnombudsmannen att nödvändiga rutiner och barnperspektiv fattas, till följd av okunskap hos myndigheterna, när en förälder hamnar i fängelse. Enligt Björkhagen Turesson (2009) drabbas barn till frihetsberövade föräldrar på flera olika sätt, dels genom den kriminella verksamheten i sig, dels genom att barnens behov ofta är osedda av de myndigheter som kommer i kontakt med barnen och deras familjer.

I Fängelselagen finns det inget lagstadgat barnperspektiv, men Sverige är sedan 1990 ansluten till FN:s barnkonvention, vilket innebär en ambition att barnkonventionens regleringar skall genomsyra alla beslut som rör barn. Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (1989) artikel 3, skall barns bästa komma i främsta rummet, vid alla åtgärder som rör barn. I artikel 12, står det att varje barn har rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som rör dem. Bedömningar om vad som är barnen bästa bör utgå ifrån att man har talat med det berörda barnet, eftersom barnet betraktas som expert på sin egen situation. De senaste åren har Kriminalvården genomfört flera åtgärder i syfte att göra det bättre för de barn som har en förälder i fängelse och idag finns det bland annat barnombud på anstalterna som har till uppgift att se till att Barnkonventionen följs (Kriminalvården, 2007).

Enligt FN:s barnkonvention (1989) artikel 9 har alla barn rätt att upprätthålla en direkt kontakt med sina föräldrar. Alltså, även om föräldern är häktad eller intagen på anstalt. Skillnaden när föräldern är frihetsberövad mot en vanlig separation, som till exempel skilsmässa, är att kontakten mellan barnen och deras föräldrar regleras av samhället, som bestämmer när och hur kontakten skall ske. När en, eller båda, föräldrarna placeras på anstalt kommer förutsättningarna för relationen mellan barnen och föräldrarna således att förändras, genom att den tar plats inom en ram av regelverk och lagar utformade av samhället och Kriminalvården.

Barn har ett grundläggande behov av en förälder, en anknytningsperson, som är bättre rustad att tackla världen, än barnet själv. Barnets vetskap om att det finns någon som är tillgänglig, fysiskt såväl som psykologiskt, ger barnet en känsla av trygghet. Barnets anknytningsperson fungerar som en *trygg bas* utifrån vilken barnet kan utforska världen.

Barnet kan sedan återvända, i trygg förvisning om att det kommer att bli välkomnat, få fysiskt och emotionellt stöd, samt bli tröstat och lugnat. Barn utvecklar olika anknytningsmönster beroende på hur relationen till anknytningspersonen ser ut (Bowlby, 1994).

Relativt lite forskning har gjorts i syfte att undersöka barns upplevelser när föräldern sitter frihetsberövad. En av de få studier som har publicerats i Sverige är Björkhagen Turessons studie (2009) om ungdomars resiliensprocess när föräldern är placerad i Kriminalvårdsanstalt. I skrivande stund finns det dock ingen svensk studie som undersökt anknytningen hos barn till frihetsberövade föräldrar. Utanför Sverige är det framför allt Poehlmann (2005) som har bedrivit forskning på området. Hon har bland annat funnit att så mycket som 63 procent av barn till frihetsberövade föräldrar har en otrygg anknytning. Utöver det har studier visat att barn till frihetsberövade föräldrar i högre utsträckning än andra barn riskerar att utveckla antisociala beteenden (Murray & Farrington, 2005), dåligt självförtroende, minskad empatisk förmåga, minskad tillit till vänskapsrelationer (Poehlmann & Shlafer 2009), samt svårigheter i skolan (Murray, Farrington, Sekol & Olsen, 2009). Ur ett utvecklingspsykologiskt och anknytningsteoretiskt perspektiv är det således viktigt att barn till frihetsberövade föräldrar ges möjligheter att upprätthålla en regelbunden kontakt, för att utveckla en sund relation och en trygg anknytning.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur barns relation/anknytning till sin mamma eller pappa påverkas av att hen blir dömd till fängelse. För att undersöka detta vill vi studera barns upplevelse av att ha/ha haft en anknytningsperson i fängelse inom den kontext som skapas genom regelverk och lagar, samt genom de interventioner som syftar till att skapa en bra miljö för barn till intagna föräldrar. Syftet besvaras genom följande frågeställningar:

1. Hur påverkar lagar och regelverk inom Kriminalvården relationen mellan anknytningspersonen och barnet?
2. Vilka interventioner inom Kriminalvården påverkar deras inbördes relationer i positiv riktning?
3. Vilka upplevelser och tankar har barnen kring relationen till sin frihetsberövade förälder?

Vi kommer att tolka och diskutera resultaten utifrån ett anknytningsteoretiskt perspektiv.

Teori

Anknytningsteori

Anknytningsteori handlar om människans benägenhet att knyta starka känslomässiga band till utvalda personer i den närmaste omgivningen, samt varför denna benägenhet har uppstått och utvecklats (Wennerberg, 2010). Teorin började utarbetas av John Bowlby under 1950-talet och växte fram ur studier av barns reaktioner på separationer och förluster (Bowlby, 1994). Under 1964 skapade Mary Ainsworth, som var knuten till Bowlbys forskningsprojekt, den så kallade främmandesituationen (strange situation), som kom att bli en viktig del i utvecklingen av anknytningsteorin (Broberg, Granqvist, Ivarsson & Rosholm Mothander, 2006). Metoden innebär att barnet placeras i en främmande miljö, ett trevligt, inrett rum med leksaker, avsedda att aktivera barnets utforskarbeteende. Barnet separeras sedan från sin mamma, under tre minuter. En främmande vuxen kommer in i rummet och barnet lämnas ensam med främlingen. Främlingen lämnar sedan rummet och barnet blir helt ensam. Föräldern kommer därefter tillbaka in i rummet. Forskarna undersöker dels hur barnet reagerar på separationen från modern, dels hur barnet förhåller sig till föräldern vid återföreningen, efter det att anknytningsbeteendet har aktiverats av den fara det innebär att bli lämnad ensam med en främmande vuxen i en främmande miljö (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978). Utifrån de fynd forskarna gjorde vid främmandesituationen, formulerades sedan tre organiserade anknytningsmönster, trygg anknytning, otrygg-ambivalent anknytning, samt otrygg-undvikande anknytning (Ainsworth et al., 1978). På senare år har man även identifierat ett fjärde anknytningsmönster, så kallad desorganiserad anknytning (Wennerberg, 2010).

Ett anknytningsbeteende är varje form av beteende som leder till att barnet når eller bibehåller närhet till någon annan klart identifierad person som uppfattas ha bättre förmåga att tackla världen (Wennerberg, 2010). Bowlby (1969) menar att barnet väljer ut sin primära anknytningsperson på basis av vilken person som mest konstant svarar för barnets omvårdnad och behov. Vem den primära anknytningsperson är, har alltså att göra med hur familjeförhållandena ser ut. Olikteterna mellan till exempel moderns och faderns sätt att handskas med och relatera till barnet är också en viktig del i barnets utveckling (Bowlby, 1969). Ett barn har inte förmåga att reglera och kontrollera sina egna känslomässiga reaktioner och riskerar att överväldigas av sina känslor. Det kan inte trösta eller lugna sig

självt, utan är utelämnad till, och beroende av, en vuxen med en mer mogen och integrerad struktur. Anknyningsbeteendet är som mest påtagligt när barnet är rädd, utmattad eller sjuk, och behöver lugnas genom tröst och omvårdnad (Bowlby, 1969). I lägen där barnets rädsla regleras av föräldern och barnets behov av såväl fysisk som psykologisk närhet och förståelse tillgodoses, bekräftas den upplevda tryggheten samt barnets upplevelse av att vara förstådd som psykologisk varelse (Wennerberg, 2010). Barnets anknyningsperson fungerar som en *trygg bas*, utifrån vilken barnet kan utforska världen, för att sedan återvända till i trygg förvisning om att det kommer att bli välkomnat, få fysiskt och emotionellt stöd, samt bli tröstat och lugnat (Bowlby, 1994). Barnet organiserar sitt beteende så att det skapas en balans mellan att säkra trygghet och att utforska omgivningen (Hart & Schwartz, 2010). De barn som inte kan använda sina föräldrar som en trygg bas tvingas utveckla strategier för att få ett så bra skydd som möjligt av föräldern. Det innebär att barnet utvecklar olika anknyningsmönster beroende på hur relationen till anknyningspersonen ser ut (Bowlby, 1969). Om barnet inte blir välkomnat, om närheten och förståelsen uteblir tvingas barnet att på olika sätt reglera sin rädsla efter bästa förmåga, och barnets försvarsstrategier tar således form. Försvaren uppstår i relationen mellan föräldern och barnet, inte inom barnet självt. Anknyningsteorin är således en tvåpersonsteori; försvar uppstår och utvecklas i ett intersubjektivt fält (Lyons-Ruth, 2001). De inre representationer som barnet skapar i samspelet med anknyningspersonen kallas inre arbetsmodeller, och med hjälp av dem konstruerar barnet en modell av omvärlden och av sig själv som en del av den (Bowlby, 1973). Anknyningspersonens funktion som trygg bas uppstår således som en funktion inom barnet al.,It eftersom barnet bildar inre representationer av sina anknyningspersoner (Bowlby, 1994). Även om arbetsmodellerna efter hand blir en allt viktigare källa till trygghet så fortsätter dock anknyningsystemet att verka, men mindre synligt (Broberg et al., 2006).

Den organiserade anknyningen

Man talar om tre huvudmönster för organiserad anknyning: trygg, otrygg-undvikande samt otrygg-ambivalent (Broberg et al., 2006). Utifrån främmandesituationen beskrev Ainsworth att det tryggt anknutna barnet uppvisade ett flexibelt växlande mellan utforskande (autonomi) och närhetssökande. Barnet gråter och protesterar mot att bli lämnad ensam, men när föräldern återvänder låter sig barnet tröstas och kan därefter återgå till att utforska rummet (Ainsworth et al., 1978). Med andra ord skulle man kunna säga att så länge anknyningspersonen är närvarande är utforskandesystemet påslaget, när anknyningspersonen

lämnar rummet slås anknytningsystemet på. När anknytningspersonen återvänder slås utforskandesystemet återigen på (Bowlby, 1969). I studien visade det sig ofta att mammor till barn med trygg anknytning var lyhörda och tillgängliga för sina barns behov och signaler (Ainsworth et al., 1978). De otrygga barnen fördelade sig på två olika grupper som visade två olika beteendemönster (Broberg et al., 2006). Otrygg-undvikande barn fokuserade sin uppmärksamhet på leksakerna i rummet genom hela undersökningen. Barnet visade inga tecken på upprördhet eller ilska i samband med separationen, samt undvek eller ignorerade föräldern vid återförening. Om föräldern försökte ta kontakt, avvisade barnet kontaktförsöket. Forskarna fann att mammorna till dessa barn ofta konsekvent hade avvisat sina barns anknytningsbeteenden. Istället för att trösta, drog de sig undan om barnet uttryckte ledsamhet. Barnet lärde sig att gråt och utsträckta armar ledde till ett avvisande; att behov leder till negativa reaktioner och känslor (Ainsworth et al., 1978). Barn med otrygg- undvikande anknytning stänger således av uttrycken för behov av närhet, de deaktiverar sina anknytningsystem. När barnet vänder sig från mamma försöker barnet således paradoxalt nog att minska avståndet till henne (Wennerberg, 2010). De otryggt-ambivalenta barnen protesterade högt när mamma lämnade rummet och lät sig inte tröstas när mamma kom tillbaka. Barnen var ofta oroliga och ledsna redan innan mamma lämnade rummet och de höll uppmärksamheten oavslutligt och inflexibelt fixerad på mamma (Ainsworth et al., 1978). Otryggt-ambivalenta barns anknytningsystem är hyperaktiverat, ständigt påslaget. Mammor till otryggt-ambivalent barn är ofta inkonsekventa i sitt sätt att svara på barnets känslor och möter ofta sitt barn på ett oförutsägbart sätt, ibland är mamman tillgänglig och ger närhet, ibland inte. Det innebär att barnet noga tvingas iaktta och anpassa sig efter föräldrarnas sinnestillstånd för att ha största möjliga chans till positivt gensvar. Barnet tenderar att hålla sina känslor nära ytan, för att snabbt kunna söka föräldrarnas uppmärksamhet när de tror att tillfället är lägligt. Barnet försäkrar sig således om att få den närhet den behöver genom att hålla sig nära basen hela tiden och kräva oavbrutet stöd för att få den hjälp som går att få (Wennerberg, 2010).

Den tidigaste forskningen kring barns anknytningsbeteende fokuserade huvudsakligen på separationer och förluster vid otrygg anknytning, men kom så småningom att lägga betoningen inte enbart på föräldrarnas fysiska, utan även psykologiska tillgänglighet (Broberg et al., 2006). I en trygg anknytningsrelation har föräldern förmåga att upptäcka och respektera barnets egna känslor och upplevelser. Barnet får både söka närhet och pröva sin

självständighet. Föräldern är tillgänglig och empatisk och kan tona in barnets dynamiska känslomässiga växlingar (Bowlby, 1994). De organiserade otrygga anknytningsmönstren uppstår ur djup känslomässig övergivenhet, men innebär trots allt att barnet har lyckats utveckla en fungerande strategi för att uppnå åtminstone ett minimum av närhet och trygghet till anknytningspersonen. En otrygg anknytning innebär således *inte* att barnet är mindre starkt anknutet än ett barn med trygg anknytning, utan att barnet på olika sätt försöker upprätthålla närheten till sin anknytningsperson (Wennerberg, 2010).

Den desorganiserade anknytningen

Den desorganiserade anknytningen skiljer sig från den organiserade anknytningen genom att barnet inte har något av de tydliga mönster som står angivna ovan. Barn som desorganiseras i sin anknytning har ofta antingen blivit direkt traumatiserade, genom till exempel misshandel, försummelse eller övergrepp, eller indirekt traumatiserade genom föräldrarnas egna obearbetade trauman (Wennerberg, 2010). När organiserade försvar som deaktivering och hyperaktivering av anknytningssystemet inte räcker för att uppnå tillräcklig närhet till föräldern, sker ett strukturellt sammanbrott. När barnet upplever starka rädslostillstånd som uppstår *inom* den primära anknytningsrelationen, antingen därför att föräldern skrämmer barnet eller på grund av att barnet överges känslomässigt, förmår barnet inte upprätthålla ett organiserat anknytningsbeteende och inga stabila inre arbetsmodeller kan utvecklas (Hart & Schwartz, 2010). Barnet har således ingenstans att söka skydd, eftersom den som skall ge barnet trygghet är den som barnet behöver söka skydd ifrån (Wennerberg, 2010). De desorganiserade barnen har inte ett konsekvent uppträdande gentemot sin förälder, utan uppvisar motstridiga eller obegripliga beteenden. De kan börja banka huvudet i väggen när föräldern kommer in, röra sig ivrigt mot föräldern, för att sedan bli helt orörlig, falla framstupa och bli liggande med frånvarande ansiktsuttryck (Main & Solomon, 1990). Observationsstudier tyder på att desorganiserade barn är mindre kompetenta med avseende på lekkvalitet och konfliktlösning i relation till sina jämnåriga kamrater (Fonagy, 2007).

Separationer

De undersökningar barnet företar sig av omgivningen från sin anknytningsperson, den trygga basen, är till en början begränsade i tid och rum. Ungefär i treårsåldern börjar ett tryggt barn känna sig tillräckligt säkert för att öka tid och avstånd när de går iväg (Broberg et al., 2006). Först till halva dagar, sen till hela dagar. När barnet kommer upp i tonåren sträcks utflykterna

till veckor eller månader, men en trygg hemmabas är fortfarande oumbärlig för optimal funktion och mental hälsa (Bowlby, 1994). Bowlby och Robertson undersökte barn mellan ett och tre års ålder som skildes från sina föräldrar i samband med sjukhus- eller barnhemsvistelse. Det visade sig att barnen reagerade på separationen från föräldern på liknande sätt som vuxna sörjer i samband med förlust av en nära anhörig. Barnen började med att protestera kraftfullt, den så kallade protestfasen som innebar att barnet mobiliserade alla sina resurser för att försöka återfinna föräldern. Fasen kunde fortgå under en veckas tid eller längre (Bowlby, 1973). Därefter gick barnet in i ett tillstånd av förtvivlan och slutligen inträdde den sista fasen som Bowlby och Robertson beskrev med termen detachment, ”losskoppling”, som innebar att barnet under outhärdlig smärta och kval förberett sig på ett liv utan föräldern där det kan bli nödvändigt att hitta en ny person att knyta an till (Bowlby, 1994).

Uppföljningar visar att antisociala beteenden är betydligt vanligare bland barn som varit med om långvariga separationer och splittrade uppväxtförhållanden (Broberg et al., 2006). Bowlby (1973) menade att separationer innebär ett långvarigt påslaget anknytningssystem, som bland annat är förenat med förhöjd aggressivitet gentemot omgivningen. Aggressiviteten syftar till att motivera barnet att göra sitt yttersta för att återknytta kontakten med föräldern, samt att kommunicera till föräldern att det inte är okej att avvisa och lämna barnet.

Att förändra sitt anknytningsmönster

Huruvida anknytningsmönstret kan förändras under livet är omdiskuterat och det är osäkert i hur hög utsträckning det är möjligt att förändra de anknytningsmönstren som förvärvas under de första levnadsåren (Broberg, Almqvist & Tjus, 2003). Undersökningar av rumänska barnhemsmiljöers påverkan på barns utveckling visade att majoriteten av de bortadopterade barnen uppvisade ett otryggt anknytningsmönster. Även desorganiserade anknytningsmönster var vanliga. De bortadopterade barnen utvecklades betydligt mer positivt, än de barn som var kvar på barnhemmet, men hade trots kärleksfull omvårdnad svårigheter att utveckla en trygg anknytning (Chrisholm, 1998). Dessa studier är dock problematiska eftersom det inte går att kontrollera för den stress som adoptivfamiljerna var utsatta för, i och med att många av de adopterade barnen vid tiden för adoptionen hade utvecklat flera beteendeproblem (Goldberg, 2000). Det är därför möjligt att familjens förmåga att skapa en trygg och harmonisk miljö påverkades. Hart & Schwartz (2010) hävdar att anknytningsmönstret kan förändras under hela

livet. De menar att formbarheten är stor hos tryggt anknutna barn, och även om den är mindre hos otryygt anknutna barn kan arbetsmodellen modifieras också hos dem. I och med att barnet växer blir emellertid mönstret mer och mer en egenskap hos barnet självt (Hart & Schwartz, 2010).

Flera studier visar att senare relationserfarenheter kan påverka de tidigt förvärvade arbetsmodellerna och Bowlby menade att anknytningssystemet är aktivt hela livet (Bowlby, 1979). Andra nära relationer, till exempel släktingar eller kamrater kan påverka de inre representationerna i antingen positiv, eller negativ riktning. Även terapi har visat sig ha positiv inverkan på anknytningsmönstret (Keating et al., 2013). Traumatiska händelser så som skilsmässa, mobbning eller dödsfall kan utöva ett negativt inflytande på anknytningen (Thompson, 2000). I sammanhanget kan det vara viktigt att poängtera att ju senare eventuella förändringar sker, desto mer motståndskraftigt är barnets inre arbetsmodeller mot förändringen (Broberg et al., 2006).

Tidigare forskning kring frihetsberövandet och dess påverkan på barnet

Häktetiden

Enligt Rättegångsbalken 1-5a § (Svensk författningssamling 1942:740 1 kap, 5§) skall den häktades kontakter med omvärlden prövas under den tiden individen är häktad. Det innebär att åklagare prövar vilka individuella restriktioner som skall föreligga under häktetiden, till exempel i vilken utsträckning den häktade får ha kontakt med omvärlden. Om bedömningen är att en eventuell kontakt med omvärlden kan äventyra den pågående utredningen kan restriktionen inbegripa all kontakt med omvärlden, inklusive den häktades barn. Att föräldern under häktningstiden får ha kontakt med sina barn, om dessa inte äventyrar utredningen, är en lösning som måste prövas av åklagaren, men som endast prövas om den häktade själv föreslår den (Björkhagen Turesson, 2009). Således är det viktigt att den häktade är informerad om sina möjligheter att kontakta sina barn.

Många barn och föräldrar beskriver häktetiden som den svåraste (Melin, 1998; Björkhagen Turesson, 2009) och eftersom häktetiden kan bli lång och utdragen kan det medföra att barnet får leva i ovisshet under lång tid. Barnet vet inte om eller när föräldern kommer att komma hem, och vad det i så fall kommer att innebära (Barnombudsmannen, 2004). I Björkhagen Turessons studie (2009) beskriver en av de intagna att hon endast fick träffa sina barn en gång på fem månader. Ytterligare en kvinna berättar att hon, under tiden

hon satt häktad, endast vid ett tillfälle fick prata med sina barn i telefon. Det skedde dessutom, enligt kvinnan, först efter hot och påtryckningar från hennes sida. En pojke vars mamma satt häktad, beskriver att det tog två månader innan han hade möjlighet till personlig kontakt med sin mamma. Dessförinnan skedde all kommunikation via mammans advokat.

Placering på anstalt

Efter att dom har avkunnats är det upp till Kriminalvårdens placeringsenhet att bestämma vilken anstalt den häktade skall inställa sig i. Placeringsenheten skall ta hänsyn till olika faktorer vad gäller inställelse så som typ av brott, säkerhetsklass på anstalt, beläggning, kriminella associationer, familj samt frivårds- och frigivningsmöjligheter (Kriminalvården, 2013; Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd 2008:1, 17§). Efter att dom avkunnats har den dömda också själv möjlighet att komma med synpunkter på var hen vill bli placerad (KVFS 2008:1, 17§). Kvinnor som blir dömda till mer än två års fängelse placeras på riksmottagningen Hinseberg för bedömning, för att i ett senare skede kunna placeras på en lämplig, lokal anstalt (Björkhagen Turesson, 2009). I Björkhagen Turessons studie (2009) var de flesta kvinnor som deltog i studien placerade långt hemifrån, vilket innebar långa resor till och från anstalten vid eventuella besök. Fyra av de nio kvinnor som deltog i studien placerades på en anstalt mer än 300 km hemifrån. En kvinna som placerades 600 km från hemorten berättar att det tog ca ett år innan hennes barn hade möjlighet att besöka henne på anstalten. En annan kvinna placerades på en anstalt som innebar fem timmars bilresa för barnen. Barnombudsmannen (2012) menar att man för barnens skull måste återinföra närhetsprincipen, vilket innebär att föräldern placeras så att man underlättar kontakten mellan barn och föräldrar, men detta har ännu inte skett. Orsakerna till att den intagne placeras så långt från sina barn kan vara olika. En anledning kan vara att den intagne placeras på en anstalt vars verksamhet är inriktad mot den intagnes problematik, till exempel missbruk, vilket inte alltid är förenligt med närhet till hemort och familj (Björkhagen Turesson, 2009). Enligt Kriminalvården (2012) är en av förklaringarna till de långa avstånden när mamma sitter placerad att det finns få kvinnoanstalter. Även faktorer som flyktrisk eller gängtillhörighet påverkar placeringsunderlaget.

Besöksrutiner och telefonkontakt

Varje anstalt har, beroende på säkerhetsklassificering och typ av klientel, olika rutiner för besök. De flesta anstalter har krav på visitering av samtliga besökare, vilket innebär

genomgång av väskor och tillbehör, samt att besökaren får gå igenom en metalldetektor. Även en mindre, handhållen, metalldetektor används ibland. Även narkotikahund förekommer (Kriminalvården, 2013).

På alla anstalter i Sverige skall det idag finnas minst ett barnanpassat rum och på vissa anstalter finns även lekplatser utomhus för de barn som besöker sina föräldrar (Kriminalvården, 2012).

Utöver besök kan den intagne ha telefonkontakt med sin familj. Inför telefonkontakt med omvärlden föreligger vissa krav som måste uppfyllas. Den intagne kan endast ringa till på förhand godkända, fasta telefonnummer. Hen tjänar på sin dagliga sysselsättning ihop en pott med pengar som denne kan välja att köpa telefonkort för, och på så vis kontakta familjen när som helst under tiden den intagne vistas i de utrymmen på anstalten där telefonen finns. Telefonen finns vanligtvis i avdelningarnas allmänna utrymmen. Om barnen endast har mobiltelefon är det inte möjligt för föräldern att ringa dit (Kriminalvården, 2013).

Bowlby (1998) och Johnston (1995a) betonar vikten av att barnet får ha kontakt med föräldern när de är åtskilda och menar att det är en avgörande faktor för barnets utveckling. Johnston (1995b) menar att en regelbunden kontakt mellan barnet och föräldern innebär möjlighet för barnet att uttrycka sina känslor, både negativa och positiva. Det innebär även möjlighet för föräldern att bearbeta separationen, vilket är en förutsättning för att de skall kunna hjälpa sina barn. En regelbunden kontakt innebär att barnet får en realistisk bild av sin förälder och de omständigheter föräldern lever under. För att kontakten ska bli meningsfull och positiv bör besöksmiljön vara anpassad utifrån barns behov, med hänsyn tagen till säkerhetsaspekten. En flicka som deltog i Björkhagen Turesson studie (2009) beskrev att hon inte ville besöka sin mamma i fängelset på grund av att hon tyckte att anstaltsmiljön var obehaglig. Några barn beskrev hur det faktum att anstalten var så långt hemifrån påverkade besöken, dels att det var långt och jobbigt att resa, dels att avståndet inverkade på det sociala livet i övrigt (Björkhagen Turesson, 2009). Poehlmann och Schlafer (2009) fann att ingen kontakt mellan barnet och föräldern genererade större känslor av alienering gentemot föräldern, än barn som hade kontakt med föräldern.

Permissioner

Det finns olika rutiner för permissioner. Först och främst måste de intagne uppfylla vissa krav så som att en viss tid av straffet har passerat, och att inga anmärkningar har inträffat så som slagsmål inne på anstalten. Permissionerna sträcker sig från att föräldern får spendera några

timmar utanför anstalten i en kriminalvårdares sällskap, med möjlighet att träffa sina barn, till att föräldern får spendera en eller ett par nätter utanför anstalten utan tillsyn (Kriminalvården, 2013).

Enligt den rådande lagstiftningen beviljas särskild permission vid särskilt ömmande fall (SFS 2010:610, 10 kap 2§). Särskilt ömmande fall specificerar dock inte huruvida det handlar om barnens behov, och har således ett förhållandevis fritt tolkningsutrymme där barnperspektivet inte är reglerat. I Björkhagen Turessons studie (2009) beskrev bland annat en flicka sorgen när hon tvingades ta studenten utan sin mamma.

Kriminalvårdens interventioner

I rapporten från 2004 konstaterade Barnombudsmannen att nödvändiga rutiner och barnperspektiv fattas, till följd av okunskap hos myndigheterna, när en förälder hamnar i fängelse. Efter att Barnombudsmannens rapport publicerats vidtog Kriminalvården en del åtgärder som syftade till att stärka barnperspektivet på anstalterna (Kriminalvården, 2007). Enligt Berman (2012), som varit medarbetare till ett treårigt Europeiskt projekt, Coping, där Sverige ingår borde Kriminalvården dock göra mer, genom att höja barnens situation ännu mer på prioriteringslistan, se barnens behov i varje placeringsbeslut, i planeringen och i verkställigheten.

De åtgärder som Kriminalvården gjort de senaste åren är dels att öka antal barnanpassade besöksrum, lekplatser och besökslägenheter. Idag finns det barnombud på samtliga anstalter i Sverige (Kriminalvården, 2007). På många anstalter finns även projekt som Godnattsagor inifrån och föräldrakurser som syftar till att förbättra kontakten mellan barn och föräldrar (Kriminalvården, 2013).

Barnombuden på anstalterna. Barnombudens främsta uppgift är att stärka barnperspektivet i Kriminalvården och visa på hur Kriminalvården bäst kan ta hand om de barn som berörs av att en nära anhörig sitter på Kriminalvårdsanstalt. Barnombuden arbetar även med att utbilda och stödja personalen när det gäller att förstå barn som har föräldrar i fängelse. De ska också se till att det finns lämpliga besöksrum för barn och föräldrar att vistas i, samt att barn och föräldrar har möjlighet till brev- och telefonkontakt. Det är dock inte Barnombudens uppgift att förmedla kontakt med organisationer som arbetar med barn till frihetsberövade föräldrar, så som Solrosen och Riksbryggan (Kriminalvårdare, personlig intervju 22 april 2013).

Godnattsagor inifrån. *Godnattsagor inifrån* är ett projekt som startades upp och drevs på initiativ av en bibliotikare på vid Malmö Stadsbibliotek, med tidigare erfarenhet av arbete i Kriminalvården. Hon hämtade själv inspiration från ett liknande projekt i England, som uppvisade stor popularitet och numera är väletablerat. Syftet med projektet var att stärka relationen mellan föräldrar och barn, samt försöka minska frihetsberövandets negativa effekter. Projektet i Sverige innebär att föräldrarna träffas för att diskutera barnlitteratur och läsningens betydelse för barns utveckling. Barnets perspektiv är i fokus och de intagna får läsa upp och spela in en godnattsaga på en CD-skiva, som sedan skickas tillsammans med boken till barnet (Björkhagen Turesson, 2011). Den första gruppen *Godnattsagor inifrån* startades 2008 och innebar även ett uppdrag att sprida *Godnattsagor inifrån* till andra kriminalvårdsanstalter runt om i Sverige (Björkhagen Turesson, 2011). En utvärdering av projektet publicerades 2011 av Björkhagen Turesson och uppvisade mycket goda resultat. 85 procent av papporna och 89 procent av mammorna, ansåg vid projektets slut att *Godnattsagor inifrån* hade stärkt deras relationer till sina barn. Genom *Godnattsagor inifrån* gavs barnen en möjlighet att bibehålla kontakten med sina föräldrar under tiden de var frihetsberövade. *Godnattsagor inifrån* innebar även att tankar på och känslor inför barnen väcks hos föräldern, vilket kan hjälpa föräldern att sätta sig in i barnens situation och skapa förutsättningar för positiva möten med barnen. Goda relationer har visat sig positivt i den frihetsberövades behandlingsarbete, vilket i sig är en förutsättning för en stabil relation mellan förälder och barn, även efter att föräldern kommit ut från fängelset (Trulsson, 2003).

Föräldrautbildningen för intagna. Alla anstalter i Sverige erbjuder efter intresse och efterfrågan en föräldrautbildning. Tillsammans med organisationen Riksbryggan utbildar Kriminalvården personer att leda en föräldrautbildning för de intagna. Riksbryggan är en organisation för barn vars föräldrar är frihetsberövade, och syftet med föräldrautbildningen är att stärka föräldern i sin roll, samt anknyta till tiden efter frigivning då föräldern förhoppningsvis kommer kunna återuppta ett någorlunda normalt liv tillsammans med sin familj (Hedin, 2000). Flera av de föräldrar som placeras i fängelse har aldrig i praktiken varit föräldrar till sina barn, men genom föräldrakursen har föräldern fått hjälp att lära sig hur livet med barn är på riktigt (Björkhagen Turesson, 2009).

Gruvberget kursgård. Gruvberget är en kursgård med 11 bostadsvillor, belägen strax söder om Bollnäs. Huvudsyftet med Gruvberget är att det skall vara ett komplement till de behandlingsprogram som de intagna genomgår till vardags som en del av sina anstaltvistelser. Vistelsen riktar sig mot bland annat samhörighet med familj där de får spendera några veckor tillsammans i självhushållning, samt även olika aktiviteter, bland annat föräldrakurser. Förutsättningarna för att få spendera tid på Gruvberget är att den intagne har haft en permission med övernattnings utan anmärkning, samt har avtjänat cirka halva sin tid (Kriminalvården, 2010). En vistelse på Gruvberget är tänkt att fungera som en morot och incitament för de intagna att sköta sig, främst långtidsdömda. Gruvbergets verksamhet orienterar sig mycket mot familjelivet, och barnperspektivet står i centrum för deras verksamhet då de jobbar mot att även barn som har frihetsberövade föräldrar skall kunna komma tillbaka till skolan efter en sommarvistelse och säga att de har varit på semester med sin mamma/pappa. Att föräldrarna har möjlighet att vidmakthålla kontakten med sina barn, anses som en viktig faktor för föräldrarnas vilja att förändra sitt liv (Kriminalvården, 2012)

Otrygg anknytning hos barn till frihetsberövade föräldrar

Poehlmann (2005) fann att 63 procent av barn mellan två och sju år, vars moder var frihetsberövad, hade en otrygg anknytning. De äldre barnen som hade ett stabilt omhändertagande uppvisade i högre utsträckning en trygg anknytning. I en studie från 2009 fann Poehlmann och Schlafer att de barn som hade en otrygg anknytning hade sämre självförtroende, avvisade sina jämlika, samt tvivlade på sina vänskapsrelationer, till skillnad från barn med trygg anknytning. De hamnade oftare i slagsmål, mobbade, hade svårigheter att samarbeta, samt kunde börja gråta utan anledning och isolera sig från sina kamrater. Barn med otrygg anknytning till frihetsberövade föräldrar uppvisade även i mycket högre utsträckning antisociala beteenden (Poehlmann & Schlafer, 2009).

Barns reaktioner på frihetsberövandet

Barn till frihetsberövade föräldrar kan, som en följd av deras svåra livssituation, utveckla såväl psykosociala (Murray et al., 2009; Poehlmann & Schlafer, 2009), som psykosomatiska problem (Kriminalvården, 2013). Enligt Kriminalvården visar erfarenheterna att barnen kan få magsmärtor, hudreaktioner, huvudvärk, sömnproblem, depression, minskad aptit, koncentrations- och inlärningsproblem, hörselproblem, samt drabbas av en stark rädsla för att den kvarvarande föräldern skall försvinna (Kriminalvården, 2013). En del barn ifrågasätter

om föräldern verkligen bryr sig om dem, eftersom de har valt att delta i sådana aktiviteter som har lett till att föräldern varit tvungen att separeras från sina barn (Björkhagen Turesson, 2009). Även de barn som inte vuxit upp med eller haft mycket lite kontakt med sin frihetsberövade föräldern beskriver att fängelsestraffet påverkar och förändrar tillvaron. Det kan ha inneburit en trygghet att veta att föräldern trots allt finns där och att det är möjligt att ringa när barnet själv vill. Att föräldern placeras på anstalt innebär att denna möjlighet inte längre finns, eftersom kontakten styrs av samhällets lagar och regler (Björkhagen Turesson, 2009). Om barn till frihetsberövade föräldrar inte ges möjlighet att uttrycka och bearbeta sina känslor kring frihetsberövandet leder detta ofta till att de agerar ut sina känslor genom reaktivt beteende. Exempel på detta kan vara aggressivitet, gråtattacker, avstängdhet och destruktivitet, vilket i sin tur inverkar på barnens skolprestationer och möjlighet till goda kamratrelationer (Johnston, 1995a; Broberg et al., 2003).

I en studie av Murray och Farrington (2005) uppvisade pojkar, vars föräldrar varit placerade på anstalt någon gång under pojkens första 10 år, oftare antisociala beteenden och problem att internalisera, jämfört med pojkar vars föräldrar inte var frihetsberövade. Flera kontrollgrupper användes i studien, bland annat barn vars föräldrar suttit på anstalt innan barnets födelse, men inte senare, samt pojkar som separerats från sina föräldrar av andra anledningar (oftast skilsmässor eller att föräldern dött). I en annan, senare studie, visar resultaten samma sak, barn till frihetsberövade löper större risk för antisocialt beteende, samt har svårare att klara av skolan (Murray et al., 2009). Hedin (2000) betonar vikten av att barn ska få bearbeta sina känslor av sorg, ilska och oro, för att förhindra att de på lång sikt fastnar i depressiva eller aggressiva känslor.

Omgivningens reaktioner

Förälderns fängelsestraff präglar ofta stora delar av familjelivet och barnens sociala liv i övrigt (Björkhagen Turesson, 2009). Det kan även finnas en rädsla hos barnets omvårdnadsperson att utsätta barnet för den frihetsberövade föräldern, som ses som dålig. Omvårdnadspersonen kan se sig som beskyddare av barnen och vara ovilliga att utsätta barnen för fängelsemiljön, av rädsla för att den skulle ha en negativ inverkan på barnen (Poehlmann & Schlafer, 2009). En del omvårdnadspersoner upplever också en oro över att barnets beteende förvärras efter kontakt med föräldern (Poehlmann & Schlafer, 2009), men enligt anknytningsteorin kan dessa beteenden ses som kommunikativa strategier från barnets sida, som indikerar att barnet behöver tröst och hjälp att hantera och reglera sina känslor

(Ainsworth et al., 1978; Bowlby, 1982). I sin önskan att skydda barnen från föräldern kan omvårdnadspersonerna hindra telefonsamtal och besök (Poehlmann & Shlafer, 2009). I sammanhanget kan man diskutera FN: barnkonvention (1989) kapitel 9, där barnet skall få en direkt kontakt med föräldern utom då det strider mot barnets bästa. Riskerna finns att omvårdnadspersonen tolkar oro och ledsamhet hos barnet som ett tecken på att barnet far illa av kontakten med föräldern, och således förhindrar vidare kontakt.

Positiva effekter av frihetsberövandet

En del forskning visar på positiva effekter av att föräldern frihetsberövats, främst om föräldern varit våldsam, haft missbruksproblematik eller varit oförutsägbar och instabil. Barnet slipper den ständiga oron för sin förälder, samt slipper skämmas för och oroa sig för vad föräldern kan ställa till med (Björkhagen Turesson, 2009). Att föräldern placeras på anstalt kan således innebära en stabilitet för barnet, vardagslivet blir lugnare och barnet vet vart föräldern befinner sig. Föräldern kan dessutom få hjälp med sådant som påverkat relationen till barnet negativt och ser det som en andra chans att bli en bra förälder till sitt barn (Björkhagen Turesson, 2009). Under dessa omständigheter kan barnet börja fantisera om att få hem en lugnare, snällare och förändrad förälder efter att straffet har avtjänats. För att barnets bild av föräldern ska vara realistisk är det viktigt att barnet får ha regelbunden kontakt med den intagne föräldern under anstaltstiden, samt att barnet får det stöd och den hjälp som det behöver under tiden (Barnombudsmannen, 2004).

Metod

Syfte med studien var att undersöka hur barns relation/anknytning till sin mamma eller pappa påverkas av att mamma eller pappa blir dömd till fängelse. För att undersöka det här ville vi studera barns upplevelse av att ha/ha haft en anknytningsperson i fängelse, inom den kontext som skapas genom regelverk och lagar, samt genom de interventioner som syftar till att skapa en bra miljö för barn till intagna föräldrar. För det här valde vi en kvalitativ metod, eftersom en kvantitativ studie i sammanhanget hade varit för snäv och inte på samma sätt hade kunnat fånga barnens nyanserade erfarenheter och förhållningssätt (Repstad, 1999). Enligt Willig (2008) används en kvalitativ metod för att fånga hur människor finns i och förhåller sig till världen. Syftet med den kvalitativa metoden är att försöka förstå hur det är att uppleva särskilda händelser, samt beskriva och försöka förklara händelser och erfarenheter.

Urval

Åtta barn i åldrarna 8-17 år deltog i studien. Enligt Esaiasson, Giljam, Oscarsson & Wägnerud, (2005) och Kvale (1997) finns det ingen undre gräns för antal informanter, utan urvalets storlek syftar till att på ett trovärdigt sätt belägga det händelseförlopp man vill skildra.

Deltagarna var 8, 10, 10, 11, 12, 12, 13 och 17 år gamla. En pojke och sju flickor deltog i studien. Fem deltagare hade en pappa som suttit frihetsberövad och övriga deltagare hade en mamma som suttit frihetsberövad. Endast två av barnen hade en förälder som fortfarande satt i kriminalvårdsanstalt. Vi valde att intervjua lite äldre barn, för att de skulle kunna fatta ett eget, seriöst beslut om de ville delta i studien eller inte. Vi ansåg även att äldre barn mer detaljerat kunde redogöra för sina upplevelser och känslor.

Alla deltagare gick i skolan. Fem av deltagarna bodde tillsammans med sin mamma, de andra tre bodde varannan vecka hos mamma och pappa. Samtliga deltagare hade syskon. Alla deltagare kontaktades via organisationer som arbetar med barn till frihetsberövade föräldrar. Vi kontaktade tre organisationer runt om i Sverige. En av dessa organisationer har lokala kontor i sammanlagt nio städer. Endast två av de organisationer som kontaktades hade möjlighet att hjälpa oss att finna deltagare för studien. Organisationerna i fråga kontaktade själv de barn som de fann lämpliga och mogna för att ställa upp för en intervju. De intresserade föräldrarna och barnen erhöll sedan från oss var sitt brev med information om studien och en kort presentation av författarna (se bilaga 1 och 2), samt en blankett för skriftligt tillstånd att genomföra intervju med barnen (se bilaga 3).

I urvalet togs ingen hänsyn till vilken typ av brott som föräldern hade begått, eller till om det var mamma eller pappa som satt eller hade suttit i fängelse. Det togs inte heller hänsyn till om föräldern satt nu, eller redan hade avtjänat sitt fängelsestraff, eftersom vi upplevde att det inte var relevant för syftet. En av organisationerna ansåg att de inte ville störa den process som barn till en frihetsberövad förälder är inne i och kontaktade således endast barn vars föräldrar inte längre satt i anstalt.

Datainsamlingsprocess

För den här studien valdes intervjuer som datainsamlingsmetod, eftersom den ger inblick i en människas upplevelser, erfarenheter, åsikter, attityder och känslor (May, 2007). Genom att använda en kvalitativ intervju kunde vi bättre fånga barnens egna tankar, känslor och

upplevelser kring att vara barn till en frihetsberövad förälder. Enligt Aspers (2007) finns det fyra olika typer av intervjuer: tematiskt öppen intervju, helt öppen intervju, semistrukturerad/halvstrukturerad intervju, samt strukturerad intervju. Vi valde en semistrukturerad intervju, eftersom den innehåller specificerade frågor, samtidigt som den möjliggör följdfrågor. På så sätt tilläts vi att gå ner på djupet och ta del av barnens egna upplevelser, berättat med deras egna ord (Aspers, 2007). Med en helt öppen intervju är risken att man samlar in en massa överflödiga data. Med en strukturerad intervju riskerar man att låsa interaktionerna mellan intervjuaren och den intervjuade, samt att göra intervjuaren mindre uppmärksam, genom att intervjun blir mekanisk (Miles & Huberman, 1984; Huberman & Miles 1994).

En intervjuguide konstruerades utifrån studiens syfte. Teman som var särskilt relevanta var barnets tankar kring frihetsberövandet, upplevelsen av anstalten, tankar kring besök och telefonsamtal, samt tankar kring relationen med föräldern. En del frågor var av mer praktisk karaktär som hur det var att gå igenom säkerhetskontrollen eller hur rummen såg ut, medan andra frågor var av mer känslomässig karaktär, till exempel hur det var att lämna föräldern på anstalten efter ett besök eller när saknaden efter föräldern var som störst. För att bilda en trygg grund för vidare samtal ställde vi även inledningsvis lättare frågor om skola och fritid. Deltagarna hade möjlighet att fritt beskriva sina erfarenheter och upplevelser. Vi ställde följdfrågor som vi bedömde var relevanta för vår frågeställning. Under intervjun försökte vi vara observanta på tonfall, ansiktsuttryck och lyhörda inför barnens uttryck, för att barnen inte skulle känna sig pressade att svara på frågor de inte var bekväma med.

Datinsamlingen ägde rum under perioden april-maj 2013. Fyra av intervjuerna genomfördes på de organisationer som tillhandahöll barnen, de andra genomfördes i deltagarnas hem. Intervjuerna varade mellan 30 och 45 minuter. Sju av intervjuerna spelades in med diktafon och en antecknades, då nämnda deltagaren inte var bekväm med att spelas in. Diktafon användes när det var möjligt, för att all väsentlig information skulle komma med, samt att författarna skulle ha möjlighet att fokusera fullt ut på barnets berättelser och inte koncentrera sig på att anteckna. Enligt Aspers (2007) är intervjuer med bandspelare generellt bättre än intervjuer utan bandspelare, just på grund av att intervjuaren inte måste fokusera på anteckningarna. Varje intervju inleddes med en presentation av författarna och syftet med studien. Deltagarna informerades om att det var möjligt att avbryta intervjun när de ville, samt att det var möjligt att stoppa diktafonen om de ville fråga någonting eller om de behövde gå

på toaletten. De informerades även om att de inte behövde besvara några frågor om de inte ville och att allt material skulle komma att avidentifieras och behandlas konfidentiellt, samt var och hur uppsatsen skulle offentliggöras. I slutet av intervjun fick deltagarna själva möjlighet att ställa frågor och komma med kommentarer, om de önskade fick de våra nummer för att ha möjlighet att återkomma med frågor och funderingar.

Allt eftersom intervjuerna genomfördes transkriberades de, ordagrant, till text.

Analys och tolkning av intervjuerna

Som underlag för analysen användes de transkriberade intervjuerna. Analysen har således utgått från barnens egna berättelser. Vi har valt att inte enbart förmedla deltagarnas erfarenheter, utan tolka dessa utifrån ett anknytningsteoretiskt perspektiv. Vi uttalar oss inte om vad barnen har för typ av anknytningsmönster, utan använder anknytningsteori som ett sätt att analysera det barnen berättar för oss. På så sätt har barnens ord tolkats och analyserats utifrån vårt syfte. Under arbetets gång har vi använt oss av tidigare forskning och anknytningsteori som vägledning. Material om Kriminalvårdens rutiner vid häktning, placering, besöks- och telefonrutiner, samt en intervju med en kriminalvårdare har också varit viktig i analysen, eftersom den har gett oss kunskap om de olika processerna kring frihetsberövandet.

Analysen genomfördes i fyra steg.

Först gick författarna var för sig igenom de transkriberade intervjuerna och markerade viktiga partier och nyckelord. Vi strävade efter att plocka ut teman som knöt an till vårt syfte och våra frågeställningar. Anteckningar fördes parallellt.

I det andra steget av analysprocessen satt författarna tillsammans och sorterade in texten under olika teman. Alla de partier som markerats av författarna var för sig, plockades ut ur texten och skrevs ner på separat papper och sorterades sedan in under olika teman. Därefter skapade mappar för de olika temana, där citat från barnen sorterades in i varje mapp. Det resulterade i 16 rubriker.

I analysens tredje steg gick författarna åter igenom materialet och en tydligare kategorisering gjordes. Tre huvudteman växte fram ur barnens berättelser; Lagar och reglers påverkan på anknytning mellan barn och föräldrar, interventioner som påverkar relationen mellan barn och föräldrar i positiv riktning, samt barnets upplevelse av relationen till sin frihetsberövade förälder. För varje huvudtema skapades fyra, två, respektive två underrubriker, se figur 1.

Under analysens fjärde och sista steg gjordes ytterligare en genomgång av samtliga huvudteman och underrubriker. Vi, författarna, diskuterade tillsammans vad de olika temana och underrubrikerna skulle innefatta och under varje rubrik lades relevanta citat in från barnen.

Huvudtema	Underrubriker
Lagar och reglers påverkan på anknytningen mellan barn och föräldrar	Säkerhetskontrollen. Telefonkontakt. Besök.
Interventioner som påverkar relationen mellan barn och föräldrar i positiv riktning	Interventioner som innebär att man få vara en familj. Besöksrummen.
Barnets upplevelse av relationen till sin frihetsberövade förälder	Att förlora en förälder. Att vara arg. Positiva effekter.

Figur 1 *Huvudtema och underrubriker*

Presentation av materialet

Resultatet presenteras utifrån de teman som växte fram under analysarbetet. Barnen citeras och efter varje tema görs en analys kring det som barnet har berättat utifrån anknytningsteori. Materialet utgår således från barnens berättelser och tolkas utifrån anknytningsteori.

Det redovisade materialet har i så stor utsträckning det är möjligt avidentifierats. Citaten har redigerats för att öka läsbarheten, genom att upprepningar, icke-meningsbärande enheter och dialektala variationer har tagits bort.

Vi har valt att ha en kort analys efter varje tema, för att på så sätt göra texten mer läsvänlig och sammansatt. Analysen är klart åtskild från resultatet. Därefter försöker vi i diskussionen att foga samman de olika delarna till en helhet som besvarar vårt syfte.

Representativitet

Eftersom urvalet var begränsat kan vi med den här uppsatsen inte göra anspråk på någon allmän generaliserbarhet. Syftet med studien är snarare att ge ett djup i informationen vi erhållit och presenterat. Willig (2008) menar att även om vi identifierar upplevelser, tankar, känslor och erfarenheter endast hos ett begränsat urval, så får vi kännedom om att dessa erfarenheter finns inom den kulturella kontext vari vår studie genomförs.

Validitet i en kvalitativ studie innebär att man kan redovisa att man har samlat in och redovisat data på ett trovärdigt och tillförlitligt sätt (Willig, 2008). Datan skall vara relevant för frågeställningarna och slutsaterna skall vila på rimliga teoretiska förklaringar och förståelse för det undersökta materialet. Eftersom kvalitativa studier är så komplexa och kan tolkas på ett flertal olika sätt, är det viktigt att redogöra för den teori som ligger till grund för tolkningarna (Björkhagen Turesson, 2009). Samspelet mellan teori, empiri och vår tolkning utgör således grunden för de konklusioner som presenteras i den här studien.

Enligt Willig (2008) innebär validitet i en kvalitativ studie även att forskaren uppvisar förmåga till reflexivitet, vilket innebär att hen under arbetets gång ständigt reflekterar över sin egen roll i forskningsprocessen. Reflexivitet hos båda författarna har således varit en viktig del i arbetet.

Eftersom fördelningen mellan pojkar och flickor är sned, en pojke och sju flickor, har inga slutsatser utifrån kön varit möjlig att göra. Vi har i och med detta valt att använda oss av det könsneutrala pronomenet *hen*, samt eftersom vi anser att det bidrar till en ytterligare aidentifiering av deltagarna.

Förförståelse

För kvalitativa studier anses intervjuarnas egna bakgrunder och förhållningssätt till ämnet vara relevant (Willig, 2008). En av oss har erfarenhet av att jobba inom Kriminalvården, den andre av oss har arbetat med barn till frihetsberövade föräldrar. Således har båda författarna tidigare erfarenheter av att vara i kontakt med Kriminalvården, samt har tagit del av barn berättelser om ämnet vilket kan påverka tolkningen av materialet.

Etiska överväganden

Reflektioner kring etik och förhållningssätt har gjorts löpande under arbetet. Studiens design och genomförande har ägt rum i samband med Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Studien kan således göra anspråk på att uppfylla kravet på informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2011).

Enligt kravet på informerat samtycke fick informanterna redan i den inledande kontakten information om villkoren för deras deltagande, samt hur deras berättelser och den information vi erhöll genom intervjuerna skulle användas. De informerades om att deltagandet var frivilligt och att de hade möjlighet att avbryta sitt deltagande när de ville. Det upprepades sedan under intervjun. Eftersom alla barn som deltog i studien var under 18 år,

erhöll föräldrarna/ vårdnadshavarna dels ett informationsbrev, dels en blankett om tillstånd att genomföra en intervju med den berördas barn. Privata data som gör det möjligt att identifiera undersökningsdeltagarna redovisas inte i studiens resultat. Alla namn som används i studien är fiktiva. Konfidentialiteten är därmed, i så stor utsträckning det är möjligt, uppfyllt (Vetenskapsrådet, 2011).

Resultat och analys

Lagar och reglers påverkan på anknytningen mellan barn och föräldrar

Säkerhetskontrollerna. Deltagarna uttrycker att säkerhetskontrollerna är en obehaglig upplevelse. Inför samtliga besök på anstalten har deltagarna gått igenom metalldetektor, samt blivit visiterade. De beskriver en oro inför att någonting skall gå fel, så att de inte skall få komma in på anstalten. En av deltagarna berättar att en person som var med vid besöket höll på att inte bli insläppt, eftersom hen hade glömt sitt ID-kort.

“Jag var rädd för att det skulle pipa, inte för att jag hade nånting att dölja men det är ju alltid den känslan att nånting ska gå fel (...) det vara bara oroligt för man ville ju att allting skulle gå bra. Så att man verkligen kunde komma in”

En av deltagarna berättar hur hen och brodern varit tvungna att lämna ifrån sig personliga ägodelar och beskriver känslan av att bli bemött som att de har gjort någonting dumt.

“min bror hade en teckning med sig, men vi fick inte ta med den in. Vi fick lämna ifrån oss alla grejer vi hade med oss. Det var jobbigt tycker jag. Som att de trodde att vi hade med oss något dumt. Det är ju inte vi som knarkar.”

Analys: Flera av deltagarna pratar om säkerhetskontrollerna som något obehagligt. För barnen skapar säkerhetskontrollen en oförutsägbarhet inför mötet med föräldern, som kan innebära att de inte får träffa sin förälder. Deltagarna beskriver hur de får lämna ifrån sig personliga tillhörigheter så som teckningar till sin förälder, och att de känner sig ifrågasatta och anklagade. Besöket kan således förknippas med något negativt, vilket i sin tur kan påverka relationen till föräldern negativt. Det här framkom även i studien av Björkhagen Turesson (2009), där en flicka beskrev att hon inte ville besöka sin mamma i fängelset på grund av att

hon tyckte att anstaltsmiljön var obehaglig. Utifrån deltagarnas berättelser i den här studien framgår det inte hur säkerhetskontrollen påverkade deras möte med föräldern. Det är möjligt att deltagarna kan hålla isär den negativa upplevelsen kring säkerhetskontrollen och en eventuell positiv känsla av att träffa sin förälder. Oavsett om barnen kan hålla isär den negativa upplevelsen från själva besöket eller ej, är vi av den uppfattningen att det blir problematiskt när säkerhetstänkandet tar över och hindrar barnen från att uppleva ett positivt besök hos sin förälder.

Telefonkontakt. Tre av de åtta deltagarna har regelbunden telefonkontakt med sin frihetsberövade förälder under anstaltstiden. För övriga deltagare kan det gå över en månad mellan samtalen. En av deltagarna hade tidigare regelbunden kontakt med sin frihetsberövade pappa, men har inte det längre, eftersom pappa inte längre har tillåtelse att ringa. Deltagaren beskriver att när pappa ringde varje dag kunde hen välja att inte ta samtalen, men när pappa helt plötsligt slutade ringa, förde det med sig känslor av ånger och skuld.

“när han ringde varje dag så kanske jag inte ville prata med honom...så slutade han ringa, och då tänkte jag att det var för att jag inte ville prata med honom och då blev jag orolig, sedan skickade han ett brev där han skrev att han inte kunde ringa längre. Då önskade jag att de där sista samtalen som jag inte hade pratat med honom att jag hade pratat med honom ändå.”

En av deltagarna beskriver hur långa telefonköer kan leda till att pappa inte ringer som avtalat, och känslan det för med sig.

“det var mellan vissa tider som pappa fick ringa, och ibland så var det så många som ville ringa just de här tiderna, så då hann ju inte alla ringa eftersom att en del pratar längre än vad andra gör, så vissa kvällar så hann han inte ringa för det var så många före honom.”

Flera av deltagarna tar upp att det svåra är att sakna föräldern och inte kunna ringa själva.

“Man saknar dom väldigt mycket och man kan inte göra så mycket åt det egentligen”.

För en av deltagarna leder det till att hen endast berättar det viktigaste för sin pappa:

“Jag tog det viktigaste som hade hänt i veckan, så han blev mer som en släkting som man pratar med då och då”

Några av deltagarna beskriver att de inte är så intresserade av att prata med föräldern. Snarare stör det vardagsrutinerna och andra aktiviteter att behöva vara hemma och vänta på samtal. En av deltagarna beskriver det så här:

“Vi är inte alltid hemma när han ringer. Så ibland pratar vi flera gånger i veckan, men ibland inte på ganska lång tid. Vill inte prata med honom nu.”

Analys: Utifrån deltagarnas berättelser regleras all telefonkontakt mellan de intagna och deras familjer av Kriminalvårdens föreskrifter. Föräldern är således inte tillgänglig på barnens egna villkor, då barnen inte har någon möjlighet att själv ringa till sin frihetsberövade förälder. För en av deltagarna leder de begränsade telefonsamtalen till att kontakten begränsas till en rapportering om vad som hänt i veckan. Hen beskriver att pappa blir mer som en avlägsen släkting som hen inte delar med sig av allt till. En av förutsättningarna för att kunna utveckla en trygg anknytning är att barnet har en upplevelse av att föräldern är tillgänglig, såväl psykiskt, som fysiskt. För det lilla barnet innebär det att inte behöva vänta på närhet eller kontakt, men inte heller för det lite äldre barnet får väntan bli för lång. Barnet behöver känna och ständigt påminnas att hen finns i föräldrarnas sinne (Ainsworth, Bell & Stayton, 1971). En förälder som inte har regelbunden kontakt med sitt barn har inte vetskap om var barnet emotionellt befinner sig, vilket avsevärt försvårar föräldrarnas möjligheter att bli en trygg anknytningsperson för sitt barn (Broberg et al., 2006). Utifrån det är det således en risk att de begränsade telefonsamtalen har negativ inverkan på barnens möjlighet att utveckla en trygg anknytning, eftersom ett barn aldrig kan reglera sina behov eller sin saknad efter telefontider.

En av deltagarna beskriver att telefonsamtalen med pappa går från att vara regelbundna, till att pappa helt plötsligt slutar ringa. Deltagaren har ingen möjlighet att prata med sin pappa om det plötsliga avbrottet och får inte reda på varför samtalen upphört förrän pappa skriver ett brev och förklarar. I ovanstående fall tvingas deltagaren leva i upplevelsen att pappa har övergivit honom på grund av att hen har avvisat flera av pappas samtal. Bowlby (1969) menar att när föräldern avvisar barnets anknytningsbeteende kan barnet komma att utveckla en otrygg anknytning, där barnet inte känner sig värd föräldrarnas kärlek. Således kan

det faktum att föräldern hindras att ringa till sitt barn, påverka deras relation i negativ riktning.

Eftersom telefonköerna kan vara långa kan det leda till att föräldern inte ringer som avtalat. Det här föreställer vi oss, kan leda till en upplevelse hos barnet att föräldern är inkonsekvent och oförutsägbar. Ibland är föräldern tillgänglig, ibland inte. Ainsworth et al., (1978) och Bowlby (1969) menar att när barn tvingas anpassa sig efter en oförutsägbar förälder, tvingas de ha sitt anknytningssystem ständigt påslaget, för att ta tillfället i akt när föräldern är tillgänglig. Det innebär att barnet riskerar att utveckla ett otryggt-ambivalent anknytningsmönster (Ainsworth et al., 1978). Barnets behov av att känna att de alltid finns i föräldrarnas sinne (Ainsworth et al., 1971), tillgodoses inte heller om barnet upplever att föräldern inte hör av sig som avtalat, eftersom barnet kan uppleva sig bortglömt av föräldern.

Några av deltagarna beskriver att det stör vardagsrutiner, socialt liv och aktiviteter att vara hemma och vänta på samtal från förälder. Barn har behov av att få utveckla egna sociala relationer, få prova på aktiviteter och bli stärkt i sin känsla av att klara av saker på egen hand (Broberg et al., 2006). Genom att föräldrarnas samtal begränsar barnets egna liv och aktiviteter kan det således påverka relationen mellan barnet och föräldrarnas på ett negativt sätt. En av deltagarna säger att hen inte vill prata med föräldern. I sammanhanget kan man fundera över om det skulle kunna innebära att deltagaren inte vill gå med på att anpassa sig efter föräldrarnas kontaktmöjligheter. Barn till frihetsberövade tar ofta på sig skulden för föräldrarnas frånvaro (Barnombudsmannen, 2004), vilket i förlängningen kan vara förenat med att barnet inte känner sig fri att säga nej, utan känner sig tvingad, på grund av skuld känslorna, att prata med, eller besöka föräldern. Att deltagaren känner sig fri att säga nej och sätter sin aktiviteter före samtalen med föräldern, kan således innebära att deltagaren känner sig förvissad om att föräldern finns kvar, och ringer imorgon igen, samt är fri att utvecklas i sina sociala relationer och aktiviteter.

Besök. Alla deltagarna beskriver att det tar mellan två och fyra timmar, tre timmar i genomsnitt, att köra till anstalten. Ingen av deltagarna träffar sin förälder mer än en gång i månaden. Somliga träffas nästan inte alls. På grund av de långa avstånden krävs det mycket planering och organisering för deltagarna att åka till föräldern. En av deltagarna beskriver att eftersom hen inte har någon annan anhörig som kan köra till anstalten får farmor först köra två timmar för att hämta deltagaren, för att därefter köra två timmar till anstalten och sedan

samma sträcka hem igen. Deltagarna beskriver att ett av de svåra momenten i kontakten med föräldern är planeringen och avsaknaden av spontanitet.

“När man har en förälder som sitter i fängelse så kan man inte bara träffa honom när man vill, utan det är väldigt mycket med tider och man måste planera långt innan”

Sex av deltagarna har innan frihetsberövandet haft nästintill daglig kontakt med sin förälder. Fem av deltagarna bor tillsammans med sin frihetsberövade förälder innan placeringen på anstalt. Den plötsliga separationen förändrar således hela familjedynamiken. Flera av deltagarna beskriver känslor av sorg i samband med att de lämnar föräldern, de gråter hela vägen hem efter ett besök och vet inte heller när de kommer få träffa sin förälder igen.

“bara att veta att det var den sista kramen och nu kommer jag inte att få se honom på kanske två månader. Sen när man vet att vakterna står där och man precis ska gå, bara krama honom en sista gång det var jättejobbigt var det.”

En av deltagarna beskriver att hen inte vill gråta när hen lämnar efter ett besök, för att det bara blir ännu jobbigare, samt att hen inte vill gråta inför vakterna

“Jag kände att om jag blir ledsen nu så kommer det bara kännas ännu jobbigare när jag går härifrån, jag tycker det är bara tillräckligt jobbigt att visa att jag är ledsen, jag vill inte visa för alla vakter som var där.”

Analys: Flera av deltagarna beskriver hur kontakten med föräldern, i och med fängelsestraffet, förändras, från att vara nästintill daglig, till att vara högst en gång i månaden. Andra faktorer kan spela in till att kontakten begränsas när en förälder placeras i anstalt, men för de barn som deltog i den här studien är det förhållandevis tydligt att placeringen långt bort från familjen förhindrar och försvårar kontakten. Ingen av deltagarna har närmare än två timmar till sin frihetsberövade förälder. Enligt Bowlby (1978) reagerar barn på separationer som en vuxen sörjer en nära anhörig och framhåller betydelsen av att barn får bibehålla en kontinuerlig kontakt med sina föräldrar som de lever separerade ifrån. Det är en förutsättning för att barnet skall kunna utveckla en trygg anknytning till sin förälder, där barnet inte behöver vänta på närhet och kroppskontakt (Ainsworth et al., 1971). En regelbunden kontakt

underlättar även för föräldrarna att bearbeta separationen, vilket är en förutsättning för att de skall kunna hjälpa sina barn (Björkhagen Turesson, 2009; Melin, 1998). Bowlby (1994) menar att separationer är förenat med förhöjd aggressivitet, som syftar till att motivera barnet att göra sitt yttersta för att återknyta kontakten med föräldern, samt att kommunicera till föräldern att det inte är okej att avvisa och lämna barnet. I sammanhanget kan man diskutera forskning som har visat hur barnets beteende förvärras efter kontakt med föräldern (Poehlmann & Shlafer, 2009). Utifrån anknytningsteorin kan dessa beteenden ses som kommunikativa strategier från barnets sida, som indikerar att barnet behöver tröst och hjälp att hantera och reglera sina känslor (Ainsworth et al., 1978; Bowlby, 1994). Risken finns att omvårdnadspersonen tror att ett förvärrat beteende innebär att barnet skall skyddas från föräldern, när det egentligen kan innebära det motsatta. Genom att barnet får visa alla sina sidor för föräldern, där föräldern tar emot barnet, ökar förutsättningarna för att utveckla en trygg anknytning (Ainsworth et al., 1971). Föräldern behöver ge sitt barn sammanhängande upplevelser av vara tillgänglig när barnet behöver sin förälder, inte bara när barnet är glad, utan även arg, ledsen och besviken. Barnet kan då utveckla en insikt om att den trygga basen är beständig (Ainsworth, 1990). I sammanhanget kan det även vara viktigt att betona att anknytningssystemet inte är mindre aktivt när barnet är lite äldre, utan snarare aktiveras av andra stimuli. Äldre barn utsätter sig för fler faror och risker än ett yngre barn, till exempel genom de interpersonella hot som sociala gemenskaper för med sig i form av barnet riskerar att bli bortvald, utesluten, utskrattad och mobbad. Barnet utsätter sig även för fler risker genom mer aktiva fritidsintressen och trafikfaror. Således är det viktigt att barnet blir tryggad i sin anknytning även längre upp i åren (Broberg et al., 2006).

Det långa avståndet till anstalten kan också innebära att barnet tvingas välja och ställa sitt sociala liv, sina fritidsaktiviteter och sina vänskapsrelationer mot sin frihetsberövade förälder. En resa på fyra timmar fram och tillbaka kan innebära att hela helgen går åt till att besöka anstalten och precis som vid telefonkontakt kan barnets skuld känslor leda till svårigheter att säga nej till att besöka föräldern. Om föräldern placeras närmare hemorten finns således förutsättningar för en mindre kravtyngd relation. I sammanhanget skall man inte glömma att det alltid kan finnas en risk att besöket tvingas på barnet, för att föräldern vill träffa barnet, eller för att barnet och föräldern "borde träffas". Det är då viktigt att vara lyhörd för barnet och henoms funderingar och önskemål.

Deltagarna beskriver även sorgen över att lämna föräldern efter besök, vilket är förenat med ovissheten om när de skall ses igen på grund av de långa avstånden. Att inte veta när man kan återvända, kan bli en känsla av att man *aldrig* skall återvända. Det blir även svårt för föräldern att trösta barnet om hen inte heller vet när de skall ses nästa gång. En av deltagarna beskriver att hen inte vill gråta inför vakterna. Vakternas närvaro påverkar således deltagarens möjligheter att visa sin sorg över att behöva lämna föräldern, vilket kan leda till att deltagaren tvingas hantera sorgen på egen hand, eftersom den inte blir synliggjord. Om barn inte får möjlighet att bearbeta separationen från föräldern kan känslorna bli bestående och påverka barnet upp i tonåren och även in i vuxenlivet, där förmågan att skapa och bibehålla egna, sunda relationer påverkas (Hedin, 2000).

Interventioner som påverkar relationen mellan barn och föräldrar i positiv riktning

Besöksrummen. Hälften av deltagarna beskriver trevliga besöksrum, med leksaker. Den andra deltagarna beskriver små och tråkiga besöksrum, utan mer än stolar och bord, ibland en tv.

“Det var ett rum med massa leksaker”

“Jag var egentligen där för att träffa min pappa, men jag var ju ganska liten, så det var inte direkt barnvänligt eller så. Det fanns inga leksaker. Det kunde långtråkigt”

Analys: För att kontakten med föräldern skall bli meningsfull och positiv bör besöksmiljön vara anpassad utifrån de behov barn har av att vara barn tillsammans med sin förälder (Barnombudsmannen, 2004; Björkhagen Turesson, 2009). Samvaro i lek är en vital del av kontakten mellan föräldrar och barn, där barnet kan styra leken och utbytet. Mycket av samvaron tillsammans med barn kan vara ordlös, där barnet tillåts utvecklas i leken (Winnicott, 1989). Ett rum där barnen upplever att de kan skapa en närhet till sin förälder via lek, kompromissar inte heller säkerheten från Kriminalvårdens sida. Hälften av deltagarna beskriver att det kan bli långtråkigt i de tråkiga, kala och neutrala rummen, vilket inte skapar möjligheter till spontanitet och lek. Det kan, i motsatts till barnanpassade rum, antas inverka negativt på relationen mellan barnet och föräldern, samt påverka hur barnen ser fram emot framtida besök.

Enligt Barnombudsmannen (2004) skall det finnas barnanpassade besöksrum på samtliga anstalter i Sverige. Vi, författarna, ställer oss dock kritiska till att så många av våra deltagare beskriver kala och tråkiga rum, utan leksaker.

Interventioner som innebär att man få vara en familj. Fem av deltagarna pratar mycket gott om de besökslägenheter och de inrättningar som skapats i syfte att ge barn möjligheter att träffa sin frihetsberövade mamma eller pappa under en längre period.

“Vi kunde sova över. Det var som en liten liten lägenhet...och så var det ju såklart, att dörren var tjock av metall och det var galler för fönstrena och så tänkte jag att det här är som att vara i en vanlig lägenhet, bara att man inte kan gå ut när man vill.”

En av deltagarna förklarar att de vid två tillfällen under anstaltstiden besökt Gruvberget.

“En by kan man ju säga som familjerna åker till, som har nån som sitter i fängelse, så får man va där i, jag tror det är nästan två veckor. Det blir ju som ett vanligt normalt liv kan man säga, under de veckorna”.

Flera av deltagarna beskriver att de saknar sin frihetsberövade förälder just som en del i en familj, någon som kan fixa grejer och hämta från skolan. Att det faktum att en av föräldrarna placeras i anstalt leder till att familjen går sönder. De har endast en mamma eller endast en pappa. En av deltagarna beskriver att de stunder då saknaden efter pappa blir som störst är när hen befinner sig i en situation där pappa har en självklar plats, eller när hen vill visa upp någonting eller har klarat av någonting.

“Man kanske skulle bygga och koja och då vet man att det tillhör ju pappor att göra så (...) eller bara man hade skolavslutning eller skulle vara med i nån teater. Då är det ju klart då saknade man ju sin pappa. Man ville ju visa honom det man kan också, så det var i sådana situationer man saknade honom speciellt mycket”

Analys: Flera av deltagarna beskriver avsaknaden av normalitet i termer av vad andra barn kan göra med sina föräldrar. Barnen beskriver att de genom frihetsberövandet inte har någon pappa/mamma som kan hämta från skolan, trösta eller bygga en koja. De saknar en vardag där

man får vara en familj, en känsla av stabilitet. I sammanhanget beskriver fem av deltagarna hur de för några dagar får spendera tid med sin frihetsberövade förälder som en vanlig familj i anstaltens besökslägenheter. Deltagarna beskriver att lägenheten är som ett vanligt hem, där de får umgås som en vanlig familj. De får göra vardagliga grejer och bara vara tillsammans. En deltagare besökte kursgården Gruvberget vid två tillfällen tillsammans med sin pappa, och det är ett minne hen bär med sig och gärna vill berätta om. Hen beskriver hur de under vistelsen fick möjlighet att spendera viktig tid tillsammans och knyta hållbara band till varandra. Genom interventioner som besökslägenheter och Gruvberget får barn till frihetsberövade föräldrar en chans att ha ett normalt vardagsliv med sin förälder där fängelsestraffet inte påverkar relationen mellan barnet och föräldern i lika hög utsträckning. Flera av deltagarna beskriver att de, genom fängelsestraffet, har förlorat en förälder. Genom de interventioner som syftar till att ge barnen en upplevelse av att vara en familj under en längre period kan man försöka att återskapa något av det som barnen upplever att de har förlorat, vilket kan vara svårare under endast några timmar i ett besöksrum. Om föräldrarna fortfarande är tillsammans kan det även ge barnet en känsla av att ha både mamma och pappa för en stund.

Barnets upplevelse av relationen till sin frihetsberövade förälder

Att förlora en förälder. På frågan om vem som ingår i familjen svarar flera av deltagarna att det är mamma/pappa och syskon. Föräldern som sitter frihetsberövad, räknas först in i familjen efter frågor om flera släktingar. Flera av deltagarna beskriver hur fängelsestraffet leder till en upplevelse att de har förlorat en förälder.

“Nu har vi ju bara mamma. Det är som att vi inte har någon pappa.”

Några av deltagarna beskriver även att deras förälder, genom fängelsestraffet, blir som en släkting.

“han blev mer som nån släkting, som man pratar med då och då, som man bara berättar det viktigaste som har hänt för”

En av deltagarna beskriver att den tid som pappa satt på anstalt har gjort att hen inte känner honom längre, eftersom hen träffade honom så sällan. En av deltagarna som bodde med sin pappa innan han åkte i fängelse säger:

“Det är jättejobbigt. För när pappa kommer ut ur fängelset så är han inte så som man trodde att han var. För man känner honom inte längre. Det är jobbigt.”

En annan deltagare beskriver att det som förändras är att man inte kan ta föräldern för givet längre.

“Innan han åkte i fängelse behövde jag inte tänka på honom så mycket. Han mest var där. Sen när han åkte i fängelse var han liksom inte där längre.”

Analys: Alla deltagarna beskriver att fängelsestraffet påverkar föräldrarnas funktion som förälder. De förlorar sin förälder. I några fall får den frihetsberövade föräldern rollen som en släkting, någon som inte är så nära som en förälder skall vara. Några deltagare uttrycker även att det faktum att föräldern har suttit i fängelse har gjort att de inte längre känner varandra.

Forskning visar att även barn som inte haft en bra kontakt med den frihetsberövade föräldern innan själva frihetsberövandet, reagerar på att föräldern hamnar i fängelse (Björkhagen Turesson, 2009). Det kan ha inneburit en trygghet att veta att föräldern trots allt finns där och att det är möjligt att ringa till föräldern när barnet själv vill. En av deltagarna i den här studien, säger att hen inte behövde tänka så mycket på sin pappa innan fängelsestraffet, han var mest där, nu är han inte där längre. Anknypningsbeteendet är som mest påtagligt när ett barn är rädd eller sjuk, samt behöver stöd och tröst (Bowlby, 1969). Forskning visar att barn till frihetsberövade föräldrar kan utveckla såväl psykosociala (Murray et al., 2009; Poehlmann & Shlafer, 2009), som psykosomatiska problem (Kriminalvården, 2013). Under ovan beskrivna omständigheter, när anknypningssystemet kan antas vara som mest påslaget, är det således viktigare än någonsin att barnet blir bemött i sina upplevelser och får sina behov av såväl fysisk som psykologisk närhet och förståelse tillgodosedda. Finns inte den möjligheten, på grund av långa avstånd och begränsade kontaktmöjligheter, försvåras möjligheterna för barnet att bli förstådd och bekräftad som psykologisk varelse under de svåra omständigheter som råder, vilket påverkar anknypningen och relationen till föräldern i negativ riktning (Wennerberg, 2010).

Att vara arg. Deltagarna beskriver att det är svårt att bråka och vara arg på sin förälder när hen sitter i fängelse. Eftersom de ses så sällan så finns inget tillfälle att bråka med sin frihetsberövade förälder. En av deltagarna menar att det är svårt att förstå hur man kan bråka med sin pappa, eftersom hen alltid är glad när hen träffar sin pappa.

“Jag kunde ju inte fatta hur man kunde vara arg på sin pappa, för jag hade ju aldrig chansen att vara arg på honom. Jag var ju alltid glad när jag såg honom, för jag såg honom ju så sällan.”

Deltagarna beskriver också att de är arga på föräldern för vad hen har gjort, och att det känns som att föräldern inte bryr sig, annars hade hen aldrig hamnat i fängelse.

“Det känns som att han inte bryr sig, för då hade han ju inte gjort det igen. Att han visste att om han kom i fängelse igen så skulle vi inte ses så mycket, han kunde inte vara med oss, men han gjorde det ändå.”

En av deltagarna beskriver att hen är arg på pappa för att han hamnade i fängelse.

“Jag blir arg. Han är en idiot”.

Analys: Några av deltagarna beskriver att de inte har tillfälle att bråka med föräldern medan hen sitter i anstalt, samt att de inte vill bråka med föräldern, eftersom de vill ta till vara på tiden de har tillsammans. Johnston (1995b) menar att det är viktigt att barnet i kontakten med föräldern ges möjlighet att uttrycka sina känslor, både negativa och positiva. Att föräldern frihetsberövas kan innebära att barnet upplever att hen inte kan uttrycka negativa känslor så som ilska och ledsamhet, utan att det blir barnets uppgift att bevara och ta ansvar för relationen genom att bara vara glad och duktig.

En deltagare beskriver att hen blir arg på sin frihetsberövade förälder, vilket kan indikera att det finns utrymme för barnets ilska, där barnet vågar ge uttryck för alla sina känslor. Ainsworth et al., (1971) menar att en av de viktigaste förutsättningarna för barnets möjlighet att utveckla en trygg anknytning är att barnet har möjlighet att visa alla sina sidor, positiva och negativa, där föräldern förmedlar till barnet att hen accepterar barnet fullt ut.

Några deltagare beskriver även att det känns som att föräldern inte bryr sig om dem. Även tidigare forskning har visat hur en del barn ifrågasätter om föräldern verkligen bryr sig om dem, eftersom de har valt att delta i sådana aktiviteter som har lett till en separation (Björkhagen Turesson, 2009).

Positiva effekter på relationen. En av de åtta deltagarna beskriver att pappas tid i fängelset räddade deras relation. Idag har de god kontakt, vilket deltagaren menar är tack vare fängelsestraffet.

“Min kontakt har blivit mycket bättre med honom nu efter han har suttit i fängelse. Hade han inte hamnat i fängelse så hade han inte levt idag, han fick en andra chans och blev en bättre människa efter det. Det gjorde så jag ville umgås med honom, så det räddade ju vår relation”

Analys: Deltagaren beskriver att fängelset blev en positiv vändning för relationen mellan deltagaren och pappan. Hen beskriver att pappa, genom fängelsedom, fick en chans att få behandling för sitt missbruk, samt att reglerna och lagarna blev något som förde dem samman. Stabilitet och förutsägbarhet i relationen är en förutsättning för att barnet skall kunna utveckla en trygg anknytning till sin förälder (Broberg et al., 2006). I det här sammanhanget är det fängelsedom som leder till deltagarens upplevelse av att pappa blir förutsägbar och stabil. Även tidigare forskning har visat att det faktum att föräldern placeras på anstalt kan innebära en stabilitet för barnet i och med att vardagslivet blir lugnare och barnet vet var föräldern befinner sig. Föräldern kan dessutom få hjälp med sådant som påverkat relationen till barnet negativt och ser det som en andra chans att bli en bra förälder till sitt barn (Björkhagen Turesson, 2009).

Diskussion

Metoddiskussion

En av svårigheterna med den här studien har varit att finna barn som varit intresserade av att ställa upp på intervjuer. Organisationerna som tillhandahållit barnen har uttryckt en oro över barnens deltagande, eftersom barn till frihetsberövade föräldrar behöver ha tid och möjlighet att vara i den process det innebär att leva separerad från sin förälder. Vi har betonat att vårt

syfte inte har varit att exponera barnen genom deras historier, utan snarare synliggöra barnen och titta på förhållandena på anstalten, lagar och regler som påverkar barnens relation till sin förälder.

Vi valde att skapa teman utifrån deltagarnas berättelser, där varje deltagare får komma till tals, snarare än att låta varje deltagare stå för sig själv. Våra teman är resultatet av deltagarnas berättelser och en kontinuerlig dialog mellan författarna, där vi läst transkriberingarna och diskuterat relevansen i de citat vi plockat ut. Således har inte alla delar av frihetsberövandet kommit med i resultatet. Häktetiden och permissioner är två aspekter av frihetsberövandet som kan antas påverka relationen mellan barn och föräldrar, men eftersom inte någon av deltagarna uppehöll sig kring det var det inte möjligt för oss att ha med i resultatet.

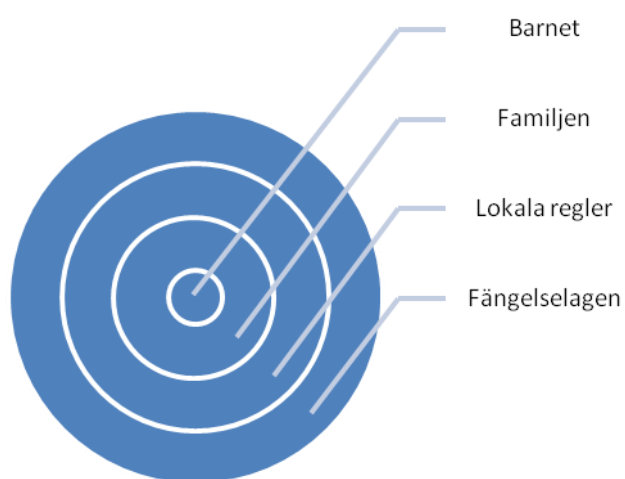
Genom en semistrukturerad intervju tilläts vi att gå ner på djupet och ta del av barnens värld, deras egna upplevelser, berättat med deras egna ord (Aspers, 2007). Det ledde till att intervjufrågorna blev breda och förhållandevis ostrukturerade. Det är möjligt att mer djupgående frågor och mer strukturerad intervju hade givit ett annat resultat.

I urvalet togs ingen hänsyn till vilket typ av brott föräldern hade begått, samt om föräldern satt nu, eller redan hade avtjänat sitt fängelsestraff, eftersom vi upplevde att det inte var relevant för syftet. En av deltagarnas förälder hade kommit ut för fyra år sedan, vilken kan innebära att förändringar har genomförts inom Kriminalvården sedan barnens föräldrar satt i anstalt. Att några av deltagarnas föräldrar inte längre satt i fängelse kan således ha påverkat resultatet, på så sätt att det blivit missvisande och inte stämmer överens med de förhållanden som gäller idag när ett barns förälder sitter frihetsberövad. Det är även möjligt att föräldrarnas olika brott har påverkat resultatet, om föräldern till exempel haft ett svårt missbruk kan detta antas inverka negativt på relationen till barnet, vilket vi inte kontrollerat för i denna studie.

Det är möjligt att författarnas förförståelse har påverkat resultatet av denna studie. En av oss har erfarenhet av att jobba inom Kriminalvården och den andra av oss har arbetat med barn till frihetsberövade föräldrar, vilket kan ha lett till att resultatet och analysen har färgats av våra respektive erfarenheter. Utifrån kvalitativ metod är dock inte förförståelse någonting negativt, utan snarare en tillgång, så länge författarna är medvetna och reflekterar över sin roll i arbetet (Willig, 2008). Vi upplever att vi har kunnat använda våra respektive erfarenheter till vår fördel, där diskussionerna mellan författarna har varit en viktig del i det slutgiltiga resultatet.

Resultatdiskussion

Syftet med den här studien var att undersöka barns möjligheter att utveckla en trygg anknytning till sin frihetsberövade förälder. När föräldern placeras i Kriminalvårdsanstalt tar barnets och föräldrarnas relation plats inom en kontext av regelverk och lagar, samt interventioner som syftar till att skapa en bra miljö för barn till intagna föräldrar. Syftet var således att undersöka barns upplevelser av och möjlighet att bilda och bibehålla en god relation till en frihetsberövad förälder. Vi tänker oss att barnet och dennes relation till föräldern finns till i ett sammanhang med flera olika faktorer (se figur 2).

Figur 2

I kärnan finns barnet, med minst kontroll, omgärdat av familjen. Runt familjen ligger lokala regler och föreskrifter på de olika anstalterna. Längst ut, med högst bestämmanderätt finns fängelselagen, som i skrivande stund inte tar mycket hänsyn till barnens behov. De 8000 barn som varje år har en förälder i fängelse är en grupp som byts ut varje år (Kriminalvården, 2012). Även om det är 8000 barn i år som har en anhörig på anstalt, så är det avsevärt fler som har föräldrar som har avslutat långa fängelsstraff och kommit ut. En relation mellan barn och föräldrar som påverkas i negativ riktning under anstaltstiden blir inte automatiskt bättre för att föräldern kommer ut. Således måste kontakten mellan barn och föräldrar underhållas under hela anstaltstiden. Forskning tyder på att så mycket som 63 procent av barn till frihetsberövade föräldrar har en otrygg anknytning (Poehlmann, 2005), samt i högre utsträckning uppvisar depression, antisociala beteenden och svårigheter i skolan (Murray & Farrington, 2005; Poehlmann & Shlafer, 2009).

I diskussionen nedan kommer vi att sammanfatta våra resultatanalyser, som utgått från deltagarnas berättelser om deras möte med Kriminalvården och sin frihetsberövade förälder. För att underlätta läsningen har vi delat upp diskussionen i tre centrala delar, med utgångspunkt i våra frågeställningar:

1. Hur påverkar lagar och regelverk inom Kriminalvården relationen mellan anknytningspersonen och barnet?
2. Vilka interventioner inom Kriminalvården påverkar deras inbördes relationer i positiv riktning?
3. Vilka upplevelser och tankar har barnen kring relationen till sin frihetsberövade förälder?

Hur påverkar lagar och regelverk inom Kriminalvården relationen mellan anknytningspersonen och barnet?

Samtliga deltagare i den här studien beskriver långa avstånd till sin frihetsberövade förälder, samt svårigheter att få till stånd en regelbunden kontakt till föräldern, både gällande besök och telefonsamtal, som begränsas av regler och lagar. För många av deltagarna förändras kontakten, i och med förälderns frihetsberövande, från att vara nästintill daglig till att vara högst en gång i månaden. För deltagarna kan det här innebära smärtsamma separationer, vilket Bowlby (1978) menar kan påverka barnets förmåga att utveckla en trygg anknytning till sin förälder. För att barnet skall ha möjlighet att bearbeta separationen måste det finnas möjlighet till en regelbunden kontakt mellan barnet och föräldern (Björkhagen Turesson, 2009; Melin, 1998; Johnston, 1995a), vilket inte någon av våra deltagare har. Poehlmann och Schlafer (2009) fann att ingen kontakt mellan barnet och föräldern genererar känslor av alienering gentemot föräldern, vilket resultaten i den här studien bekräftar. Flera av deltagarna beskriver att de inte känner sin förälder, samt att föräldern blir en släkting. En av förutsättningarna för att kunna utveckla en trygg anknytning är att barnet har en upplevelse av att föräldern är tillgänglig, såväl psykiskt, som fysiskt för barnet. Det innebär att barnet inte skall behöva vänta på närhet och kontakt, samt att barnet påminns om att hen finns i förälderns sinne (Ainsworth et al., 1971). En förälder som inte har regelbunden kontakt med sitt barn, genom besök eller telefonsamtal, har inte vetskap om var barnet emotionellt befinner sig, vilket avsevärt försvårar förälderns möjligheter att bli en trygg anknytningsperson för sitt barn (Broberg et al., 2006). En av deltagarna beskriver även hur pappa plötsligt slutar ringa, efter att ha ringt nästintill varje dag. Deltagaren blir inte informerad om varför samtalen upphör,

utan tror att det är hens eget fel att pappa slutat ringa. Först genom ett brev från pappa får deltagaren klarhet i varför han inte ringer. Deltagaren lämnas således ensam med starka skuld känslor, i tron om att ha blivit avvisad och övergiven av pappa. Ovanstående kan tänkas påverka relationen mellan barnet och föräldern i negativ riktning. När föräldern avvisar barnets anknytningsbeteende kan det få negativa konsekvenser för barnets förmåga att utveckla en trygg anknytning till sin förälder (Broberg et al., 2006). I motsats till det här beskriver en av deltagarna hur fängelsestraffet får positiva konsekvenser för relationen till pappan. I sammanhanget för fängelsedomens med sig ett mått av stabilitet och förutsägbarhet i deras relation, vilket kan antas skapa förutsättningar för att deltagaren skall kunna utveckla en trygg anknytning till sin frihetsberövade förälder. Att en fängelsedom kan ha en positiv inverkan på relationen mellan ett barn och en förälder bekräftas även i tidigare forskning (Björkhagen Turesson, 2009).

Flera av deltagarna beskriver säkerhetskontrollerna som något obehagligt, där de känner sig utelämnade och ifrågasatta. Vi, författarna, är av den uppfattningen att större hänsyn måste tas till barnen för att skapa en så positiv upplevelse som möjligt av deras besök på anstalten. Även små åtgärder för att göra upplevelsen bekvämare för barnen skulle kunna vara tillräckligt, som till exempel utbildad personal som har insikt i besväret det för med sig för barnen.

Vilka interventioner inom Kriminalvården påverkar deras inbördes relationer i positiv riktning?

Några av de interventioner som Kriminalvården genomfört i syfte att underlätta kontakten mellan barn och föräldrar är besökslägenheter på anstalterna och Gruvberget (Kriminalvården, 2007).

För deltagarna innebär frihetsberövandet ofta en upplevelse att de har förlorat en förälder, samt att familjen går sönder. I sammanhanget beskriver deltagarna hur nämnda interventioner innebär att de för några dagar och ibland veckor, får spendera tid med sin frihetsberövade förälder som en vanlig familj. Genom interventionerna kan man således försöka att återskapa något av det som barnen upplever att de har förlorat, vilket kan antas påverka barnens relation till sina föräldrar i positiv riktning.

En annan intervention från Kriminalvårdens sida är de barnanpassade besöksrummen. De deltagarna som besöker sin förälder i ett vanligt besöksrum beskriver mötet som långtråkigt,

vilket barnen som får tillbringa tiden i ett barnanpassat rum inte gör. För barn och föräldrar är mötet i lek en viktig, ordlös samvaro mellan barn och föräldrar, samtidigt som barnet får chans att uttrycka och bearbeta känslor och upplevelser (Winnicott, 1988). Barnanpassade besöksrum kan således antas påverka barnets relation till sin förälder positivt.

Några av de interventioner som Kriminalvården genomfört är Godnattsagor inifrån och föräldrautbildningar (Björkhagen Turesson, 2011). Ingen av våra deltagare hade varit med om Godnattsagor inifrån, men i sammanhanget är projektet viktigt att nämna eftersom det visat positiva effekter i de utvärderingar som gjorts. Genom Godnattsagor inifrån ges barnen en möjlighet att bibehålla kontakten med sina föräldrar under tiden de är frihetsberövade, vilket kan underlätta för barnen att uttrycka och bearbeta sina känslor kring separationen (Björkhagen Turesson, 2011). Vår uppfattning är att projekt som Godnattsagor inifrån och föräldrautbildningar bör få motsvarande status som ett nationellt program. Om det är upp till varje anstalt att anordna dem kan det innebära att faktorer som ekonomi, personalresurser och personligt intresse från antstaltens och enskilda Kriminalvårdares sida styr.

I Sverige finns det flera organisationer som riktar sig till barn och anhöriga till frihetsberövade. Inga av deltagarna i den här studien har dock fått information om organisationerna från anstalterna, utan har på egen hand kontaktat organisationerna. Barnombuden på anstalterna förmedlar inte information om den hjälp och det stöd som finns att tillgå för barn till frihetsberövade föräldrar (Kriminalvårdare, personlig kommunikation 22 april 2013). Barnen kan därmed gå miste om ett viktigt forum med möjlighet att träffa andra med liknande erfarenheter. Vi anser att det borde vara en naturlig uppgift att underrätta familjerna inom Kriminalvårdssystemet att det finns mötesplatser för de anhöriga. Om barnen inte får hjälp att uttrycka och bearbeta sina känslor och tankar kring separationen från föräldern, kan det leda till att de agerar ut sina känslor genom reaktivt beteende (Johnston, 1995a; Broberg et al., 2003), vilket i sig kan påverka relationen till föräldern negativt. Destruktiva beteenden indikerar att barnet behöver tröst och hjälp att hantera och reglera sina känslor (Ainsworth et al., 1978; Bowlby, 1982). Genom att både barnen och omvårdnadspersonen får stöd och hjälp på de olika organisationerna som finns kan det vara lättare att se barnens eventuella reaktiva beteenden i det sammanhang som barnet befinner sig i. Vi är av den uppfattningen att om Barnombuden hade informerat barnen om de organisationer som jobbar med barn till frihetsberövade, hade det kunnat påverka relationen mellan barn och föräldrar i positiv riktning.

Vilka upplevelser och tankar har barnen kring relationen till sin frihetsberövade förälder?

Många av deltagarna i den här studien beskriver föräldrarnas frihetsberövande i termer av att de har förlorat en förälder. För några blir relationen till föräldern mer som relationen till en släkting, som deltagarna inte delar med sig av som till en nära förälder. Andra deltagare menar att när föräldern efter avtjänat straff kommer ut från anstalten känner de inte längre varandra, eftersom de under flera år inte haft mer än sporadisk kontakt. Möjligheter för barn att kunna upprätthålla en regelbunden kontakt till föräldrar som de tvingats separera i från är en nödvändig och viktig del i barnets förmåga att bearbeta och sörja separationen (Bowlby, 1978). Det i sin tur är en förutsättning för att barnet skall kunna utveckla en trygg anknytning till sin förälder (Ainsworth et al, 1971). Flera av deltagarna beskriver svårigheter att vara arg på sin förälder. Att vara arg och kunna bråka med sin förälder är en naturlig del av relationen mellan barn och föräldrar och en viktig förutsättning för barnets möjlighet att utveckla en trygg anknytning, där barnet har möjlighet att visa både positiva och negativa sidor och föräldern förmedlar till barnet att hen accepterar barnet fullt ut (Ainsworth et al., 1971). En av deltagarna beskriver att den stabilitet och förutsägbarhet som fängelsedomens för med sig innebär att relationen till föräldrarnas stärks. Resultatet bekräftas i tidigare forskning (Björkhagen Turesson, 2009).

Slutsatser

Med den här studien har vi försökt att belysa hur Kriminalvårdens regler, lagar och interventioner påverkar barns relation / anknytning till sin frihetsberövade förälder i både positiv och negativ riktning. Utifrån barnens berättelser tycks interventioner så som besökslägenheter, barnanpassade rum och Gruvberget stärka relationen mellan barn och föräldrar. Samtliga deltagare i denna studie beskriver långa avstånd till sin frihetsberövade förälder, obehagliga säkerhetskontroller, samt svårigheter att få till stånd regelbundna besök och telefonsamtal. De långa avstånden och regler kring telefonsamtal påverkar barnets förmåga att upprätthålla en regelbunden kontakt med sina föräldrar. Oförutsägbarhet i relationen till föräldern och plötsliga separationer inverkar negativt på barnets förmåga att utveckla en trygg anknytning och en regelbunden kontakt med föräldern är nödvändig för att barnet skall kunna utveckla en trygg anknytning och bearbeta separationen (Bowlby, 1978). Vi inser att det måste finnas vissa begränsningar i de intagnas kontakt med yttervärlden, och att

säkerhetstänkandet och rutiner är en väsentlig och nödvändig del i Kriminalvårdens arbete med de intagna. Vi är dock av den uppfattningen, att om säkerhetstänkandet tar över och kväver de positiva aktiviteter som syftar till att stärka relationen mellan barn och deras frihetsberövade föräldrar, innebär det ett allvarligt hot mot barnens möjlighet att utveckla och bibehålla en trygg anknytning till sina frihetsberövade föräldrar. Vi hade således önskat en skärskådning i kriminalvårdssystemet där man, i den mån det går, fortsätter att jobba för att synliggöra barn till frihetsberövade föräldrar och inte straffar barnen, när deras föräldrar begått brott.

Framtida forskning

Under arbetet med den här studien har tankar väckts hos författarna kring hur man skulle kunna gå vidare i att undersöka relationen mellan barn och frihetsberövade föräldrar. Eventuellt hade man kunnat fördjupa någon eller några av de aspekter, som utifrån denna studie kan anses vara ett hinder eller en möjlighet för barns möjligheter att utveckla en trygg anknytning till sin frihetsberövade förälder. Vi tänker oss även att man hade kunnat använda sig av en triangulering och kombinera olika metoder, så som enkäter och intervjuer, eller observationsstudier och intervjuer, där både barnen, föräldrarna, kriminalvårdare och eventuellt skola deltar i studien. Det hade även varit intressant att undersöka de interventioner som finns för att främja och stärka relationen mellan barn och frihetsberövade föräldrar, för att undersöka deras faktiska effekt. Författarna har funderat kring de eventuella svårigheter som finns i att föra in interventioner med syfte att stärka barnperspektivet i en rådande anstaltskultur. Vi menar att det är viktigt att de interventioner som finns uppnår nationellt status, för att undvika att det handlar om varje enskild anstalts ekonomiska resurser och personliga intressen. Risken finns att interventionerna stannar på det teoretiska planet och inte nödvändigtvis leder fram till en konkret åtgärd. Således hade det varit intressant att närmare utvärdera och undersöka hur interventionerna fungerar i praktiken på anstalten, genom att till exempel intervjuar kriminalvårdare och föräldrar.

Referenser

- Ainsworth, M. (1990). Some considerations regarding theory and assesment relevant to attachment beyond infancy. I M.T. Greenberg, C. Chicchetti, & E.M. Cummings (Red.), *Attachment in the preschool years: Theory, research and interventions*, (pp. 463-488). Chicago: University of Chicago Press.
- Ainsworth, M., Bell, S.M., & Stayton, D.J. (1971). Individual differences in Strange Situation behavior of one year olds. I H.R. Schafer (Red.), *The origins of human social relations*, (pp. 17-58). New York: Academic press.
- Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Aspers, P. (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber.
- Barnombudsmannen. (2004). *Straffa inte barnet! En studie av barnperspektivet inom kriminalvården*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Berman, A. (2012). *Långa avstånd för barn till frihetsberövade föräldrar*. Hämtat 30 mars från Sveriges Radio: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5340860>
- Björkhagen Turesson, A. (2009). *MOR I FÄNGELSE – mödrar och barn berättar. En analys av ungdomars resiliensprocess*. Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Björkhagen Turesson, A. (2011). *Sagor som skapar skillnad. En utvärdering av Godnattsagor inifrån*. Malmö.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol 1: Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Vol 2: Separation*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1979). *The making and breaking of affectional bonds*. London: Tavistock.
- Bowlby, J. (1994). *En trygg bas: Kliniska tillämpningar av bindningsteorin*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Bowlby, J. (1998). *Separation, anger and anxiety*. London: Pimlico.
- Broberg, A., Almqvist, K. & Tjus, T. (2003). *Klinisk barnpsykologi: Utveckling på avvägar*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T. & Rosholm Mothander, P. (2006). *Anknytningsteori: Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm: Natur och Kultur.

- Chrisholm, K. (1998). A three-year follow-up of attachment and indiscriminate friendliness in children adopted from Romanian orphanages. *Child development*, 69, 1092-1106.
- Esaiasson, P., Giljam, M., Oscarsson, H. & Wägnerud, L. (2004). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- FN:s konvention om barnets rättigheter. (1989).
- Fonagy, P. (2007). *Anknytningsteori och psykoanalys*. Stockholm: Liber.
- Goldberg, S. (2000). *Attachment and development*. London: Arnold.
- Hart, S. & Schwartz, R. (2010). *Från interaktion till relation*. Stockholm: Liber.
- Hedin, U-C. (2000). *Fångarnas föräldraskap: en utvärdering av föräldraskap inom Kriminalvården*. Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen.
- Huberman, M. & Miles, M. (1994). Data management and Analysis Methods. I N. Denzin & Y, Lincoln (Red.), *Handbook of Qualitative Research* (pp.428-444). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Johnston, D. (1995a). Children of Incarcerated Parents. I K. Gabel & D. Johnston (Red.), *Effects of parental incarceration* (pp. 59-89). New York: Lexington Books.
- Johnston, D. (1995b). Children of Incarcerated Parents. I K. Gabel & D. Johnston (Red.), *Parent-child visitation in the jail or prison* (pp. 124-135). New York: Lexington Books.
- Keating, L., Tasca, G., Gick, M., Ritchie, K., Balfour, L & Bissada, H. (2013). Change in Attachment to the Therapy Group Generalizes to Change in Individual Attachment Among Women With Binge-Eating Disorder. *Psychotherapy*, Feb -13.
- Kriminalvården. (2012). *Långa avstånd för barn till frihetsberövade föräldrar*. Hämtat 30 mars 2013 från Sveriges Radio: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5340860>
- Kriminalvården. (2013). *Informationshäfte om barn som har mamma eller pappa i fängelse*. Hämtat 18 april 2013 från Kriminalvården: <http://www.kvv.se/upload/Informationsmaterial/KVS-0166-Barnbesok.pdf>
- Kriminalvården. (2010). *Gruvberget*. Hämtat 24 april 2013 från Kriminalvården: <http://www.kriminalvarden.se/sv/Fangelse/Vara-anstalter/Gruvberget>
- Kriminalvården. (2012). *Sommar med familjen – morot och rehabilitering*. Hämtat 15 april 2013 från Kriminalvården:

- <http://www.kriminalvarden.se/sv/Press/Nyheter/2012/Sommar-med-familjen-morot-och-rehabilitering/>
- Kriminalvården. (2007). *Fortsatt stöd till barnombud*. Hämtat 26 april 2013 från Kriminalvården:
<https://www.kriminalvarden.se/sv/Press/Nyheter/2007/Fortsatt-stod-till-barnombud/>
- Kriminalvården. (2013). *Narkotikahund i Kriminalvården*. Hämtat 26 april 2013 från Kriminalvården:<http://www.kriminalvarden.se/Fangelse/Arbetet-mot-narkotika/Narkotikahundar/>
- Kriminalvården. (2013). *Telefon och brev*. Hämtat 26 april 2013 från Kriminalvården:
<http://www.kriminalvarden.se/sv/Klient/Fangelse/Telefon-brev/>
- Kriminalvården. (2013). 2013). *Permissioner*. Hämtat 26 april 2013 från Kriminalvården:
<http://www.kriminalvarden.se/Statistik/Permissioner/>
- Kriminalvården. (2013). *Föräldrakurser*. Hämtat 26 april 2013 från Kriminalvården:
<http://www.kriminalvarden.se/sv/Startsida-skolportal1/Nina/Foraldrakurser/>
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lyons-Ruth, K. (2001). The two-person construction of defense: Disorganized attachment strategies, unintegrated mental states, and hostile/helpless relational processes. *Psychologist-Psychoanalyst*, 21, 40-45.
- Main, M. & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during Ainsworth Strange Situation. I M.T. Greenberg., D. Cicchetti & M. Cummings (Red.), *Attachment in the preschool years: Theory, research and intervention*. (pp. 121-160). Chicago: University of Chicago Press.
- May, T. (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Melin, M. (1998). *Fångarnas barn*. Stockholm: Rädda Barnen Förlag.
- Miles, M & Huberman, M. (1984). *Qualitative Data Analysis: A Sourcebook of New Methods*. Beverly Hills: Sage.
- Murray, J. & Farrington, D. (2005). Parental imprisonment: Effects on boys' antisocial behaviour and delinquency through the life-course. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46, 1269-1278.
- Murray, J., Farrington, D., Sekol, I. & Olsen, R. (2009). Effects of parental imprisonment on child antisocial behaviour and mental health: a systematic review. *Campbell Systematic Reviews*. Doi: 10.4073/csr.2009.4.

- Poehlmann, J. (2005). Representations of Attachment Relationships in Children of Incarcerated Mothers. *Child Development*, 76, 679-696.
- Poehlmann, J. & Shlafer, R. (2009). Attachment and caregiving relationships in families affected by parental incarceration. *Attachment & Human Development*, 12, 395-415.
- Repstad, P. (1999). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensk författningssamling 2010:610. *Fängelselag*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Svensk författningssamling 1942:740. *Rättegångsbalk*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Thompson, R. (2000). The legacy of early attachments. *Child development*, 71, 145-152.
- Trulsson, K. (2003). *Konturer av ett kvinnligt fält*. Lund: Socialhögskola, Lunds universitet
- Vetenskapsrådet. (2011). *God forskningssed*. Hämtat 4 april 2013 från Vetenskapsrådet: <http://www.vr.se/download/18.3a36c20d133af0c12958000491/1321864357049/God+forskningssed+2011.1.pdf>
- Wennerberg, T. (2010). *Vi är våra relationer*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Willig, C. (2008). *Introducing Qualitative Research in Psychology*. (2. uppl.). Berkshire: Open University Press, McGraw-Hill Education.
- Winnicott, D. W. (1988). *Babies and their Mothers*. London: Free Association Books.

BILAGA 1: TLLSTÅND ATT GENOMFÖRA INTERVJU MED DITT BARN

I syfte att närmare undersöka barns upplevelse av att ha en eller båda föräldrar i fängelse inom den kontextuella ram som regelverk, fängeslagar och interventioner från kriminalvårdens sida som finns, kommer vi, Camilla Gränström och Fredrika Stevens, att genomföra intervjuer med några barn.

Intervjuerna kommer att spelas in på band men det är ingen annan än vi och våra 2 handledare som kommer att lyssna på banden. Allt material behandlas konfidentiellt enligt de etiska riktlinjer som finns för akademiska uppsatser, och när resultaten redovisas i uppsatsen kommer uppgifter som går att spåra till en enskild individ att tas bort. Barnet kan när som helst välja att avbryta intervjun och sitt deltagande i studien. Vill barnet avbryta samtalet under intervjun och inte delta i studien, kommer det att ske. När allt material är bearbetat och klart kommer rapporten att finnas tillgänglig att läsa på Lunds Universitets hemsida: <http://www.lu.se/studera/examen-och-karriar/examensarbete-och-uppsats>

Har du frågor eller vill ha ytterligare förtydliganden går det bra att kontakta våra handledare Farhan Sarwar och Annelie Björkhagen Turesson

Camilla Gränström och Fredrika Stevens

Studerande vid Lunds universitet, Kandidatexamen i Psykologi.

Farhan Sarwar: 046-2220572

Mail: farhan.sarwar@psy.lu.se

Annelie Björkhagen Turesson: 040-66 57412

annelie.bjorkhagen.turesson@mah.se

----- (Avskilj denna del efter påskrift)

Jag har tagit del av ovanstående information och samtycker till att mitt/mina barn:

_____ deltar i studien

_____ den _____ 2013

_____ Underskrift

BILAGA 2: BREV TILL BARNEN

Hej!

Våra namn är Camilla Gränström och Fredrika Stevens. Vi är 25 och 28 år och studerar psykologi i Lund. Just nu håller vi på och göra en undersökning om barns och ungdomars upplevelse av att ha/ha haft en eller båda föräldrarna i fängelse. Vi är intresserade av att veta hur mycket hänsyn som tas till barnen när föräldern sitter i fängelse.

För att ta reda på hur detta kommer vi att genomföra några intervjuer med barn, och du är en av dem som vi skulle vilja intervjua. Vi vill ta reda på vilka dina tankar och erfarenheter är. Vi har förberett en del frågor vi kommer att ställa, till exempel vad du tycker om att göra på fritiden och om du tycker om skolan, om du har hälsat på din förälder i fängelset, hur du upplevde det i så fall och hur det såg ut inne på fängelset. Om du under intervjun ångrar dig och inte vill fortsätta prata så är det helt okej och då avbryter vi intervjun. Du behöver heller inte svara på några frågor som du inte vill svara på. Det finns inga rätta eller fel svar, utan allt du säger är viktigt. Vi har pratat med barn och ungdomar om sådant här förut och vet att det ibland kan vara svårt.

Vi kommer att spela in det som sägs på band, men ingen annan än vi kommer att lyssna på banden. Vi kommer sedan att skriva en uppsats om det som de barn och ungdomar som vi har träffat har sagt, men vi kommer inte att nämna några namn och ingen kommer att kunna veta vem som har sagt vad, eller att du är med. Vi kommer att ta bort all sådan information som gör att man kan ta reda på att vi har intervjuat dig.

Vi hoppas att det som står i uppsatsen ska kunna göra vuxna mer medvetna om vad ni tycker och tänker, så att de kan ta bättre beslut om saker som påverkar barn och ungdomar. Det finns nästan ingen forskning idag inom detta område, så därför tycker vi att det är viktigt att kunskapen om barn och ungdomars upplevelser och erfarenheter blir större.

När allt material är bearbetat och klart kommer vår uppsats att finnas tillgänglig att läsa på Lunds Universitets hemsida: <http://www.lu.se/studera/examen-och-karriar/examensarbete-och-uppsats>.

Om du har några frågor får du gärna höra av dig till våra handledare, de kan även vidarebefordra samtal och mail om du skulle vilja prata direkt med oss.

Farhan Sarwar: 046-2220572, Farhan.sarwar@psy.lu.se

Annelie Björkhagen Turesson: 040-66 57412, annelie.bjorkhagen.turesson@mah.se

Med vänliga hälsningar Camilla Gränström och Fredrika Stevens

BILAGA 3: BREV TILL FÖRÄLDRARNA

Hej Förälder!

Våra namn är Camilla Gränström och Fredrika Stevens. Vi studerar psykologi vid Lunds universitet och håller just nu på och skriver vår C-uppsats. Mot bakgrund av den tidigare forskningen om barn till frihetsberövade föräldrar är vårt syfte att undersöka vilka möjligheter kriminalvården förser familjer med för att främja en trygg anknytning mellan barn och föräldrar. Vi vill undersöka hur den anknytningen ser ut, och om det finns några konkreta åtgärder från kriminalvårdens sida för att främja anknytningen.

Med anknytning menas människans benägenhet att knyta starka känslomässiga band till utvalda personer i den närmaste omgivningen, främst mamma och pappa. Att ha en trygg anknytning innebär att veta att mamma eller pappa finns till hands, känslomässigt och fysiskt, och föräldrarna fungerar som en trygg hamn utifrån vilket barnet kan utforska sin omvärld. Vid separationer, skilsmässa eller dödsfall har man iakttagit att barn påverkas starkt. Men man vet inte så mycket om hur barn, vars föräldrar är frihetsberövade, reagerar och vi tycker att det är viktigt att kunskapen om barn och ungdomars upplevelser och erfarenheter blir större. Vårt syfte med studien är således att göra barnens röst hörd, för att på så sätt främja ett barnperspektiv när föräldern är frihetsberövad.

Vår fråga till dig

Vi undrar om din son eller dotter skulle vilja ställa upp på en intervju med oss och berätta lite för oss om hur han eller hon har upplevt att mamma eller pappa är i fängelse.

Information om intervjuerna

Vi kommer att spela in det som sägs på band, men enligt de etiska riktlinjer som föreligger för varje akademisk uppsats det är ingen annan än vi som kommer att lyssna på banden. Inga namn kommer att nämnas i rapporten, och allt material behandlas konfidentiellt. När resultaten redovisas i uppsatsen kommer uppgifter som går att spåra till en enskild individ att tas bort. Barnet kan när som helst välja att avbryta intervjun och sitt deltagande i studien, även mitt under intervjun. När allt material är bearbetat och klart kommer rapporten att finnas tillgänglig att läsa på Lunds Universitets hemsida: <http://www.lu.se/studera/examen-och-karriar/examensarbete-och-uppsats>

Frågor som vi kan ställa till ditt barn är till exempel om ditt barn har hälsat på i fängelset, hur han eller hon upplevde det i så fall och hur besöksrummen såg ut. Vi kommer även att fråga om barnet hade telefonkontakt med sin mamma eller pappa, om barnet gick

igenom en säkerhetskontroll, samt barnens tankar kring att ha en mamma eller pappa i fängelse. För att inte göra intervjun för tung kommer vi även att fråga om barnets fritid och skola.

Vilka vi är

Camilla har erfarenhet av att jobba inom kriminalvården, samt har läst kriminologi och juridik.

Fredrika är utbildad CAP-ledare (Children are people), har en grundläggande utbildning i psykoterapi, samt erfarenhet av att jobba med barn, vars föräldrar är frihetsberövade.

Vi valde att skriva om det här ämnet för att det knyter an till våra tidigare erfarenheter, och för att vi funnit att barnperspektivet ofta blir lidande när viktiga beslut som rör barn tas.

Vi tror och hoppas att ditt barns upplevelse av att delta i intervjun ska vara positiva. Att en intresserad vuxen lyssnar och tar del av vad man har att säga om något viktigt brukar uppskattas.

Du är välkommen att höra av dig till våra handledare om du har några frågor, de kan också vidarebefordra samtalen och mail direkt till oss.

Med vänliga hälsningar

Camilla Gränström och Fredrika Stevens

Handledare:

Farhan Sarwar: 046-2220572

Farhan.sarwar@psy.lu.se

Annelie Björkhagen Turesson: 040-66 57412

annelie.bjorkhagen.turesson@mah.se